

IV. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu

B İ L D İ R İ L E R K İ T A B I

ISBN: 978-605-71225-6-8

14-15 Mayıs 2022, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye

İstanbul Aydın Üniversitesi & İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi & İstanbul Medeniyet Üniversitesi (Türkiye) & Khmelnytskyi Milli Üniversitesi (Ukrayna) & Rostov Devlet Ekonomi Üniversitesi, A. P. Chekhov Enstitüsü (Rusya) & Avrasya Milli Üniversitesi (Kazakistan) & Komrat Devlet Üniversitesi (Moldova) & Moğolistan Devlet Üniversitesi (Moğolistan) & **RumeliDE** Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Türkiye

İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

IV. Rumeli

**[DİL, EDEBİYAT VE ÇEVİRİ] SEMPOZYUMU
BİLDİRİLER KİTABI**

**[LANGUAGE, LITERATURE AND TRANSLATION STUDIES] SYMPOSIUM
PAPERS BOOK**

www.rumelise.com

ISBN: 978-605-71225-6-8

14-15 Mayıs 2022 / May 14-15, 2022

RumeliYA
Yayıncılık ψ Publishing

Editör / Editor
Doç. Dr. Yakup YILMAZ

Kitap adı / Book title
IV. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu
Bildiriler Kitabı

4th International Rumeli [Language, Literature and Translation Studies] Symposium
Papers Book

Tashih / Redaction
Yasemin GÜVENİLİR

Grafiker
Yasemin GÜVENİLİR

Bildiriler Kitabı / Papers Book: 1

Baskı sayısı / Print count: 1

ISBN
978-605-71225-6-8

Yayın tarihi / Date published: 2021

Baskı yeri / Printing house
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi Kültür Çarşısı No: 7 / 101-102
İskitler / ANKARA
0 312 341 00 02 - 0 549 341 00 02

Matbaa Sertifika No: 47603

APA
Yılmaz, Y. (Ed.) (2021). *III. Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu **Bildiriler Kitabı***.
1. Baskı, İstanbul: RumeliYA Yayıncılık ve Publishing.

Adres / Address
RumeliYA Yayıncılık ve Publishing
Karacaibrahim Mah. Nüzhet Somay Caddesi, No. 49 B Merkez, Kırklareli, Türkiye
Sertifika / Certificate No 48218

İrtibat / Contact
Osmanağa Mah. Mürver Çiçeği Sok. 14/8 Kadıköy, İstanbul, Türkiye
90 216 7730616 & 90 505 7958124
web: www.rumeliya.com
e-mail: editor@rumeliya.com

© Bu kitabın 1. baskısı için yayın hakkı
RumeliYA Yayıncılık ve Publishing'e aittir
© The copyright for the 5th edition of this book
belongs to **RumeliYA Yayıncılık ve Publishing**.

Diller ve renkler...

اللغة والوان languages and colours

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافُ السنتكم والوانكم ان في ذلك لآياتٍ للعالمين

Göklerin ve yerin yaratılışı, **dillerinizin ve renklerinizin çeşitliliği** bilginlere sunulan delillerdendir.

And of His signs is the creation of the heavens and the earth, and **the difference of your languages and colours**. Lo! herein indeed are portents for men of knowledge.

(Allah: *Kur'ân*: 30. Rûm 22)

Adres <i>RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi</i> Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8 Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714 e-posta: editor@rumelide.com	Address <i>RumeliDE Journal of Language and Literature Studies</i> Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8 Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714 e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616	phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İÇİNDEKİLER / CONTENTS.....	V
BİLİM KURULU / SCIENTIFIC COMMITTEE.....	VII
KATILIMCILAR VE ÜLKELERİ	XVI
ÜLKELER.....	XX
SEMPOZYUM PROGRAMI	XXI
EDİTÖRDEN / EDITOR'S NOTE	XXX
01. Mentеше, M.: 18. yüzyıl klasik Türk şiirinde edebî bir tarz olarak i'tizâriyye / İ'tizâriyye as a literary style in 18th century classical Turkish poetry.....	1
02. Uşaklı Sandal, B.: Ahmet Haşim'in eserlerine su imgesi çerçevesinde bir bakış / A look at Ahmet Haşim's works within the framework of water imagine.....	9
03. Yılmaz, Y. & Dinçer, R.: <i>Tehzibü'l-Kelâm fî Lisâni'l-Havâssı ve'l-Avâm ve İzhâbü'l-Evhâm min Ezhâni'l-Enâm</i> adlı galat sözlüğü ve özellikleri / Galat dictionary named <i>Tehzibü'l-Kelâm fî Lisâni'l-Havâssı ve'l-Avâm İzhâbü'l-Evhâm min Ezhâni'l-Enâm</i> and its features	21
04. Güven, F.: Battle of Sexes in Ken Kesey' s One Flew Over the Cuckoo's Nest / Ken Kesey'in <i>Guguk Kuşu</i> 'nda Cinsiyetler Savaşı	29

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com

tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,

phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

BİLİM KURULU / SCIENTIFIC COMMITTEE

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI / TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

Dil Bilimi /Linguistic

Dr. Hakan AYDEMİR Dr. Hakan AYDEMİR

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Halil İbrahim İSKENDER Dr. Halil İbrahim İSKENDER

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Yeni Türk Dili / Modern Turkish

Doç. Dr. Beytullah BEKAR Assoc. Prof. Beytullah BEKAR

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Doç. Dr. Meryem SALİM AHMED Doç. Dr. Meryem SALİM AHMED

Şumnu Üniversitesi, Bulgaristan Shumen University, Bulgaria

Dr. Harun BEKİR Dr. Harun BEKİR

Filibe Üniversitesi, Bulgaristan Plovdiv University, Bulgaria

Dr. Abidin KARASU Dr. Abidin KARASU

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Yasin YAYLA Dr. Yasin YAYLA

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Eski Türk Dili / Old Turkish

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ Professor Cengiz ALYILMAZ

Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye Bursa Uludağ University, Turkey

Dr. Fatma ALBAYRAK Dr. Fatma ALBAYRAK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Dr. Ayşe ŞEKER Dr. Ayşe ŞEKER

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Sibel MURAD Dr. Sibel MURAD

Amasya Üniversitesi, Türkiye Amasya University, Turkey

Dr. Mehmet Mustafa KARACA Dr. Mehmet Mustafa KARACA

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye Aydın Adnan Menderes University, Turkey

Çağdaş Türk Lehçeleri / Contemporary Turkish Dialects

Doç. Dr. Ertuğrul KARAKUŞ Assoc. Prof. Ertuğrul KARAKUŞ

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. İlker TOSUN Dr. İlker TOSUN

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Yeni Türk Edebiyatı / Modern Turkish literature

Prof. Dr. Secaattin TURAL Professor Secaattin TURAL

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye İstanbul Medeniyet University, Turkey

Prof. Dr. Muharrem DAYANÇ Professor Muharrem DAYANÇ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye İstanbul Medeniyet University, Turkey

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK Assoc. Prof. Ahmet KOÇAK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye İstanbul Medeniyet University, Turkey

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ Assoc. Prof. Mehmet GÜNEŞ

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Dr. Birol BULUT Dr. Birol BULUT

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Zafer ÖZDEMİR Dr. Zafer ÖZDEMİR

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Ferhan AKGÜN ÜNSAL Dr. Ferhan AKGÜN ÜNSAL

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Eski Türk Edebiyatı / Old Turkish literature

Prof. Dr. Ömer ZÜLFE Professor Ömer ZÜLFE

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Prof. Dr. Hakan TAŞ Professor Hakan TAŞ

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Prof. Dr. Üzeyir ASLAN Professor Üzeyir ASLAN

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Doç. Dr. Güler DOĞAN AVERBEK Assoc. Prof. Güler DOĞAN AVERBEK

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Dr. Özlem GÜNEŞ Dr. Özlem GÜNEŞ

İstanbul S. Zaim Üniversitesi, Türkiye İstanbul S. Zaim University, Turkey

Dr. Niyazi ADIGÜZEL Dr. Niyazi ADIGÜZEL

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Yeliz YASAK PERAN Dr. Yeliz YASAK PERAN

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Erdoğan TAŞTAN Dr. Erdoğan TAŞTAN

Marmara Üniversitesi, Türkiye Marmara University, Turkey

Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Halk Bilimi/ Folklore

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ Professor İsmail GÜLEÇ
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Erkan KALAYCI Dr. Erkan KALAYCI
Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Türkçe Eğitimi / Turkish Education

Prof. Dr. Özlem FEDAI Professor Özlem FEDAI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Doç. Dr. İbrahim GÜLTEKİN Assoc. Prof. İbrahim GÜLTEKİN
Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye Kırıkkale University, Turkey

Doç. Dr. Bekir İNCE Assoc. Prof. Bekir İNCE
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Doç. Dr. Selim EMİROĞLU Assoc. Prof. Selim EMİROĞLU
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye İstanbul Aydın University, Türkiye

Dr. Necmettin ÖZMEN Dr. Necmettin ÖZMEN
İstanbul S. Zaim Üniversitesi, Türkiye İstanbul S. Zaim University, Turkey

Dr. Yunus Emre ÖZSARAY Dr. Yunus Emre ÖZSARAY
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Funda YEŞİL Dr. Funda YEŞİL
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Neslihan YÜCELŞEN Dr. Neslihan YÜCELŞEN
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

DÜNYA DİLLERİ VE EDEBİYATLARI

Alman Dili ve Edebiyatı / German Language and Literature

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Prof. Dr. Muhammed KOÇAK Professor Muhammed KOÇAK

Gazi Üniversitesi, Türkiye Gazi University, Turkey

Doç. Dr. Nurkesh ZHUMANBEKOVA Assoc. Prof. Nurkesh ZHUMANBEKOVA

Eurasian National Gumilyov Üniversitesi, Kazakistan Eurasian National Gumilyov University, Kazakhstan

Amerikan Kültürü ve Edebiyatı / American Culture and Literature

Prof. Dr. Meryem AYAN Professor Meryem AYAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye Manisa Celal Bayar University, Turkey

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY Assoc. Prof. F. Gül KOÇSOY

Fırat Üniversitesi, Türkiye Fırat University, Turkey

Doç. Dr. Zennure KÖSEMAN Doç. Dr. Zennure KÖSEMAN

İnönü Üniversitesi, Türkiye İnönü University, Turkey

Arap Dili ve Edebiyatı / Arabic Language and Literature

Prof. Dr. Hüseyin YAZICI Professor Hüseyin YAZICI

FSM Üniversitesi, Türkiye FSM University, Turkey

Doç. Dr. Goran Salahaddin SHUKUR Assoc. Prof. Goran Salahaddin SHUKUR

Selahaddin Üniversitesi, Irak Salahaddin University, Iraq

Dr. Shawky Hassan AHMED ABDO SHAABAN Dr. Shawky Hassan AHMED ABDO SHAABAN

Kahire Üniversitesi, Mısır Cairo University, Egypt

Çin Dili ve Edebiyatı / Chinese Language and Literature

Doç. Dr. Meqsud SELİM Assoc. Prof. Meqsud SELİM

Kuzeybatı Milliyetler Üniversitesi, Çin Northwest University for Nationalities, China

Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK

Selçuk Üniversitesi, Türkiye Selçuk University, Turkey

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Fars Dili ve Edebiyatı / Persian Language and Literature

Dr. Akram NEJABATÍ Dr. Akram NEJABATI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Osman ASLANOĞLU Dr. Osman ASLANOĞLU

Dicle Üniversitesi, Türkiye Dicle University, Turkey

Fransız Dili ve Edebiyatı / French Language and Literature

Prof. Dr. Erdoğan KARTAL Professor Erdoğan KARTAL

Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye Bursa Uludağ University, Turkey

Prof. Dr. Rıfat GÜNDAY Professor Rıfat GÜNDAY

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye Ondokuz Mayıs University, Turkey

Gürcü Dili ve Edebiyatı / Georgian Language and Literature

Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ Professor Şureddin MEMMEDLİ

Ardahan Üniversitesi, Türkiye Ardahan University, Turkey

Doç. Dr. Gül MükerreremÖZTÜRK Assoc. Prof. Gül MükerreremÖZTÜRK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey

İngiliz Dili ve Edebiyatı/ English Language and Literature

Dr. Rachael RUEGG Dr. Rachael RUEGG

Velington Viktorya Üniversitesi, Yeni Zellanda Victoria University of Wellington, New Zeland

Dr. Amjad ALSYOUF Dr. Amjad ALSYOUF

Balqa Applied Üniversitesi, Ürdün Balqa Applied University, Jordan

Dr. Emrah GÖRGÜLÜ Dr. Emrah GÖRGÜLÜ

İstanbul S. Zaim Üniversitesi, Türkiye İstanbul S. Zaim University, Turkey

Dr. Gamze SABANCI UZUN Dr. Gamze SABANCI UZUN

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye Istanbul Aydın University, Turkey

Dr. Elif KIR CULLEN Dr. Elif KIR CULLEN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye Istanbul Medeniyet University, Turkey

Dr. Ahmet KAYINTU Dr. Ahmet KAYINTU

Bingöl Üniversitesi, Türkiye Bingöl University, Turkey

Dr. Burcu GÜRSEL Dr. Burcu GÜRSEL

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Dr. Ali YİĞİT Dr. Ali YİĞİT

Kırklareli Üniversitesi, Türkiye Kırklareli University, Turkey

Japon Dili ve Edebiyatı / Japanese Language and Literature

Dr. Metin BALPINAR Dr. Metin BALPINAR

Burdur MAE Üniversitesi, Türkiye Burdur MAE University, Turkey

Kazak Dili ve Edebiyatı / Kazakh Language and Literature

Prof. Dr. Nurgali KADİSHA Professor Nurgali KADİSHA

L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Nursultan, Kazakistan L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Kore Dili ve Edebiyatı / Korean Language and Literature

Dr. Eun Kyung JEONG Dr. Eun Kyung JEONG

İstanbul Üniversitesi, Türkiye İstanbul University, Turkey

Rus Dili ve Edebiyatı / Russian Language and Literature

Doç. Dr. Reyhan ÇELİK	Assoc. Prof. Reyhan ÇELİK
Akdeniz Üniversitesi, Türkiye	Akdeniz University, Turkey
Dr. Andrei Georgievich NARUSHEVICH	Dr. Andrei Georgievich NARUSHEVICH
Rostov Devlet Ekonomi Üniversitesi, Rusya	Rostov State University of Economics, Russia
Dr. Hadi BAK	Dr. Hadi BAK
Atatürk Üniversitesi, Türkiye	Atatürk University, Turkey

Ukrain Dili ve Edebiyatı / Ukrainian Language and Literature

Dr. Liudmyla Volodymyrivna SHYTYK	Dr. Liudmyla Volodymyrivna SHYTYK
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi Devlet Üniversitesi, Ukrayna	Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi University, Ukraine

ÇEVİRİBİLİM / TRANSLATION STUDIES

Dr. Guntars DREIJERS	Assoc. Prof. Guntars DREIJERS
Ventspils Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Letonya	Ventspils University of Applied Sciences, Latvia
Doç. Dr. Elena Metodieva METEVA-ROUSSEVA	Assoc. Prof. Elena Metodieva METEVA-ROUSSEVA
Sofya Üniversitesi, Bulgaristan	Sofia University, Bulgaria
Doç. Dr. Esra BİRKAN BAYDAN	Assoc. Prof. Esra BİRKAN BAYDAN
Kırklareli Üniversitesi, Türkiye	Kırklareli University, Turkey
Doç. Dr. Evangelos KOURDİS	Assoc. Prof. Evangelos KOURDİS
Selanik Aristo Üniversitesi, Yunanistan	Aristotle University of Thessaloniki, Greece
Prof. Dr. Sueda ÖZBENT	Professor Sueda ÖZBENT
Marmara Üniversitesi, Türkiye	Marmara University, Turkey
Prof. Dr. Gülhanım ÜNSAL	Professor Gülhanım ÜNSAL
Marmara Üniversitesi, Türkiye	Marmara University, Turkey

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Doç. Dr. Osman COŞKUN	Assoc. Prof. Osman COŞKUN
Marmara Üniversitesi, Türkiye	Marmara University, Turkey
Dr. Banu TELLİOĞLU	Dr. Banu TELLİOĞLU
Kırklareli Üniversitesi, Türkiye	Kırklareli University, Turkey
Dr. Jale COŞKUN	Dr. Jale COŞKUN
İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye	İstanbul Aydın University, Turkey
Dr. Loyal MERHY	Dr. Loyal MERHY
Lübnan Üniversitesi, Lübnan	Lebanese University, Lebanon
Dr. Reza HOSSEINI BAGHANAM	Dr. Reza HOSSEINI BAGHANAM
TebriZ Azad İslam Üniversitesi, İran	TebriZ Azad Islam University, Iran
Dr. Rıza Tunç ÖZBEN	Dr. Rıza Tunç ÖZBEN
Kırklareli Üniversitesi, Türkiye	Kırklareli University, Turkey
Dr. Sevda PEKCOŞKUN GÜNER	Dr. Sevda PEKCOŞKUN GÜNER
Kırklareli Üniversitesi, Türkiye	Kırklareli University, Turkey

KATILIMCILAR VE ÜLKELERİ

9 ülkeden, 92 bildiri, 112 katılımcı

Prof. Dr. Ayşe Banu KARADAĞ / Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Prof. Dr. Cahit EPÇAÇAN / Siirt Üniversitesi, Siirt, **Türkiye**

Prof. Dr. Nurgali KADİSHA / L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Nursultan, **Kazakistan**

Prof. Dr. Özlem FEDAİ / İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Assoc. Prof. Andrey G. NARUSHEVİCH / A. P. Chekhov Taganrog Institute, **Russia**

Assoc. Prof. Nelia PODLEVSKA / Khmelnytskyi National University, **Ukraine**

Assoc. Prof. Valentyna PAPUSHYNA / Khmelnytskyi National University, **Ukraine**

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK / İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Didem KOBAN KOÇ / İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**

Doç. Dr. Emrah GÖRGÜLÜ / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Faruk KALAY / Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, **Türkiye**

Doç. Dr. Faruk KALAY / Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, **Türkiye**

Doç. Dr. Gül Mükerrerem ÖZTÜRK / Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, **Türkiye**

Doç. Dr. Halide Gamze İNCE YAKAR / İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Kamala Tahsin KERIMOVA / Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, **Türkiye**

Doç. Dr. Lale ÖZCAN / Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Lile TANDİLAVA / Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi, **Gürcistan**

Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ / Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Nizamettin KASAP / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Doç. Dr. Müge IŞIKLAR KOÇAK / Dokuz Eylül Üniversitesi, **Türkiye**

Doç. Dr. Özlem KASAP / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Doç. Dr. Pelin ŞULHA / Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**

Doç. Dr. Saman HASHEMIPOOR / İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Selim EMİROĞLU / İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Selim EMİROĞLU / İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Doç. Dr. Senem ÜSTÜN KAYA / Başkent Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Doç. Dr. Serhan DİNDAR / Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, **Türkiye**

Doç. Dr. Yakup YILMAZ / İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**; Belgrad Eğitim Müşavirliği, **Sırbistan**

Dr. Ahmet ASAR / MEB, Düzce, **Türkiye**

Dr. Ahmet KARAMAN / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Ahmet YIKIK / University of Cyprus, Lefkoşa, **Kıbrıs**

Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER / Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli, **Türkiye**

Dr. Anıl VAREL / Hitit Üniversitesi, Çorum, **Türkiye**

Dr. Banu Ebru ANTAKYALI / Çukurova Üniversitesi, Adana **Türkiye**

Dr. Burcu TAŞKIN / Kırklareli Üniversitesi, **Türkiye**

Dr. Burcu UŞAKLI SANDAL / MEB İzmir Kız Lisesi, İzmir, **Türkiye**

Dr. Burcu YAMAN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, **Türkiye**

Dr. Cenk AÇIKGÖZ / Bolu Abant İzzet baysal Üniversitesi, Bolu, **Türkiye**

Dr. Ceren ÖZGÜLER / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Dr. Deniz Dilşad KARAIL NAZLICAN / İstanbul Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Öğr. Dilşen ÇAKMAK / İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Edip Serdar GÜNER / Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli, **Türkiye**

Dr. Elif TÜRKER / Doğu Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Eshabil BOZKURT / Bağımsız araştırmacı, Kırklareli, **Türkiye**

Dr. Eylem AKSOY ALP / Hacettepe Üniversitesi, Ankara **Türkiye**

Dr. Fidan GEÇİCİ / Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, **Türkiye**

Dr. Fikret GÜVEN / Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, **Türkiye**

Dr. Gizem BARRETO-MARTINS / İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

- Dr. Gülfer TUNALI / Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**
- Dr. Gülsün NAKIBOĞLU / İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Hadi BAK / Atatürk Üniversitesi, Erzurum-**Türkiye**
- Dr. Hamza KUZUCU / Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, **Türkiye**
- Dr. Hasan İSİ / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**
- Dr. İlsever RAMİ / Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. İrem ATASOY / İstanbul Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ / Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, **Türkiye**
- Dr. Mehcebin GADİMBAYLI / Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Nahçıvan, **Azerbaycan**
- Dr. Mehmet ÖZDEMİR / Sakarya Üniversitesi, Sakarya, **Türkiye**
- Dr. Mehmet YILDIRIM / Gazi Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**
- Dr. Mehmet YILDIZ / Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, **Türkiye**
- Dr. Memet ABUKAN / Muş Alparslan Üniversitesi, Muş, **Türkiye**
- Dr. Merve MENTEŞE / Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, **Türkiye**
- Dr. Nargis İSMAYILOVA / Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, **Azerbaycan**
- Dr. Neslihan GÜNAYDIN ALBAY / Doğu Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Nilüfer ALİMEN / İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Olcay ÖZTUNALI / İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Öğr. Dilek BAYRAKTAR / Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Öğr. Mehmet Önder KARACAOĞLU / Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**
- Dr. Öğr. Okan YILDIZ / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**
- Dr. Öğr. Sara BOKAIE / Yıldız Teknik Üniversitesi, **Türkiye**
- Dr. Öğr. Üyesi Zeynep CİN ŞEKER / Atatürk Üniversitesi, Erzurum, **Türkiye**
- Dr. Özge SÖNMEZ / Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**
- Dr. Raşit ÇOLAK / Uşak Üniversitesi, Uşak, **Türkiye**

Dr. Seher ÇİÇEK / MEB, Düzce, **Türkiye**

Dr. Seher ÖZSERT / Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Selen TEKALP / Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, **Türkiye**

Dr. Sevcan IŞIK / İnönü Üniversitesi, Malatya, **Türkiye**

Dr. Sevda PEKCOŞKUN GÜNER / Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli, **Türkiye**

Dr. Sibel BARCIN / Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, **Kırgızistan**

Dr. Sinem CANIM / İstanbul Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Süreyya Elif AKSOY / Doğu Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Tacettin TURGAY / Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli, **Türkiye**

Dr. Tawfik Abdo Taher Anaam AL-SHARABI / Gazi Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Dr. Torchynskyi Mykhailo Mykolayovych / Khmelnytsky National University, **Ukraine**

Dr. Tuğba AKMAN KAPLAN / İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Tülünay DALAK / Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, **Türkiye**

Dr. Ümit HASANUSTA / 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Ürün ŞEN-SÖNMEZ / İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Dr. Vasfiye GEÇKİN / İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**

Dr. Vildan ÖNCÜL / Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, **Türkiye & L. N. Gumilyev Avrasya Millî Üniversitesi, Nur-Sultan, Kazakistan**

Dr. Yusuf GÖKKAPLAN / Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, **Türkiye**

YL Ali KIRIBİŞ / Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, **Türkiye**

Öğr. Gör. Eda KİBAR / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Öğr. Gör. Hande KOLAT / İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Öğr. Gör. Menekşe YAVUZ / Haliç Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Öğr. Gör. Samet NALBANT / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

Öğr. Gör. Yunus TİKER / Hakkâri Üniversitesi, Hakkâri, **Türkiye**

Öğrt. Leyla DİLEK / MEB, Kurtalan, Siirt, **Türkiye**

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Arş. Gör. Tuncay TEZCAN / Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**

Arş. Gör. Beren ŞİMŞEK / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Arş. Gör. Derya YÜCEL ÇETİN / Atatürk Üniversitesi, Erzurum, **Türkiye**

Arş. Gör. Simay TURAN / Hacettepe Üniversitesi, Ankara, **Türkiye**

Arş. Gör. Totchynska Nataliia Mykolayivna / Khmelnytskyi National University, **Ukraine**

YL Ali KIRİBİŞ / Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, **Türkiye**

YL Burcu ŞAHİN / İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

YL Nazmiye BEKAR / Sakarya Üniversitesi, Sakarya, **Türkiye**

YL Rojda DİNÇER / Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli, **Türkiye**

YL Sedef ŞIK / Siirt Üniversitesi, Siirt, **Türkiye**

YL Şeyma DOĞAN / İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, **Türkiye**

YL Yağmur YALÇINKAYA GÜNDÜZ / Dokuz Eylül Üniversitesi, **Türkiye**

Mualla Elif DURMAZ / İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, **Türkiye**

Serhat KAHYAOĞLU / Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, **Türkiye**

ÜLKELER

Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kıbrıs, Kırgızistan, Rusya, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna

SEMPOZYUM PROGRAMI

SEMPOZYUM PROGRAMI

1. Gün 14.05.2022 / 17.00-21.30

A SALONU

1. Oturum: Yeni Türk Edebiyatı

1.A.1.1. Mehmet Erte'nin *Mızraksız İlmihal*'inde Söylem ve İdeoloji

Dr. Ahmet YIKIK

1.A.1.2. Ahmet Celal'in sağ kolu: *Yaban*'da sakatlık ve ideoloji

Dr. Elif TÜRKER

1.A.1.3. İdeoloji ve cinsiyet çerçevesinde Marksist anlayış

Öğr. Gör. Menekşe YAVUZ

1.A.1.4. Hanımın Çiftliği üçlemesinde anlatı katmanı olarak hayaller

Dr. Ürün ŞEN-SÖNMEZ

1.A.1.5. Geleneği yıkan şair Orhan Veli'de söyleyiş edası

Dr. Banu Ebru ANTAKYALI

2. Oturum: Türkçe Öğretimi

1.A.2.1. Kültürel farkındalığın yabancılara Türkçe öğretimindeki yeri

Doç. Dr. Halide Gamze İNCE YAKAR

Prof. Dr. Özlem FEDAI

1.A.2.2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenen ihtiyaçlarının belirlenmesi: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi örneği

Öğr. Gör. Eda KİBAR

Öğr. Gör. Samet NALBANT

1.A.2.3. Yabancı dil olarak Türkçe ve Japonca öğretimi ders kitaplarının söz varlığı açısından karşılaştırılması

Dr. Mehmet YILDIRIM

1.A.2.4. "Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için C1 Ders Kitabı"ndaki yazma etkinliklerinin "Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni"ne göre incelenmesi

YL Ali KIRIŞIŞ

3. Oturum: Eski Türk Edebiyatı

1.A.3.1. Geleneğin İzinde XIX. Yüzyıldan Bilinmeyen Bir Şair: Mehmed Nâ'im ve *Mahsûl-i Ömrüm* Eseri

Dr. Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ

1.A.3.2. Çok taraflı teşbihler

Dr. Ahmet Zahid DEMİRCİLER

1.A.3.3. Tasavvufi bir remiz olarak balık: menkıbelerde ve tekke şiirinde balık metaforu

Dr. Cenk AÇIKGÖZ

1.A.3.4. 18. yüzyıl klasik Türk şiirinde edebî bir tarz olarak i'tizâriyye

Dr. Merve MENTEŞE

B SALONU

1. Oturum: Türk Dili

1.B.1.1. Gagauz şiirlerinin tematik düzlemde incelenmesi

Öğrt. Leyla DİLEK

1.B.1.2. Duha Kocaoğlu Deli Dumrul hikâyesinde ünlem gruplarının söz dizimsel olarak incelenmesi

Dr. Yusuf GÖKKAPLAN

1.B.1.3. Tehzibü'l-Kelâm fî Lisâni'l-Havâssı ve'l-Avâm ve İzhâbü'l-Evhâm min Ezhâni'l-Enâm adlı galat sözlüğü ve özellikleri

Doç. Dr. Yakup YILMAZ

YL Rojda DİNÇER

1.B.1.4. Türkçe ile Gürcücedeki zarf-fiil eklerinin karşılaştırılması

Dr. Memet ABUKAN

Doç. Dr. Lile TANDİLAVA

1.B.1.5. Türkçenin gelişim ve değişimi: Milliyet Gazetesi örneği

Doç. Dr. Selim EMİROĞLU

YL Burcu ŞAHİN

2. Oturum: Türk Dili

1.B.2.1. Trabzon ağzında ünlü uyumu: Bir başlıkta hizalanma örneği

Dr. Tacettin TURGAY

1.B.2.2. Budun mu bodun mu yoksa bodan mı?

Dr. Ahmet KARAMAN

1.B.2.3. Tantrik Türk Budizmi Metinlerinde “Şemsiye” (<<Skr. chattra) sembolü

Dr. Hasan İSİ

1.B.2.4. Dil ve kültür bağlamında mânilerde değerlerimiz üzerine bir inceleme

Dr. Öğr. Dilek BAYRAKTAR

1.B.2.5. Türkçenin dijital ortama yansımaları: Microsoft word programı örneği

Doç. Dr. Selim EMİROĞLU

YL Şeyma DOĞAN

3. Oturum: Türkçe Öğretimi

1.B.3.1. Yemen Sana'a Üniversitesinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin değerlendirilmesi

Dr. Tawfik Abdo Taher Anaam AL-SHARABI

1.B.3.2. Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası Türkçe ders kitaplarında kök değerler

Dr. Seher ÇİÇEK

Dr. Ahmet ASAR

1.B.3.3. Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında yazma etkinlikleri: Yazmayı nasıl öğretiyoruz?

Dr. Fidan GEÇİCİ

1.B.3.4. Çocuk dil ediniminde söz dizimi gelişimi

Dr. Vildan ÖNCÜL

C SALONU

1. Oturum: İngiliz Dili ve Edebiyatı

1.C.1.1. Semantics of Turkish plural marking revisited

Doç. Dr. Emrah GÖRGÜLÜ

1.C.1.2. Paradoxical Binary in *The Trial* by Kafka

Doç. Dr. Saman HASHEMPOOR

1.C.1.3. Paratextual approach to Irish ethnic identity in the Wanderings of Oisín

Dr. Raşit ÇOLAK

1.C.1.4. Reading London In Mental's Eyes In *Umbrella Penned By Will Self*

Doç. Dr. Faruk KALAY

2. Oturum: İngiliz Dili ve Edebiyatı

1.C.2.1. Anti-militarist feminism reflected in *Three Guineas* By Virginia Woolf

Dr. Sevcan IŞIK

1.C.2.2. Power relations, social changes, and perspectives on belief and religion in the context of genetic structuralism in Yasar Kemal's *Dagin Ote Yuzu* trilogy and Paul Bowles' *The Spider House*

Dr. Tuğba AKMAN KAPLAN

1.C.2.3. The descent or ascent of women in a new-woman garb in Victorian Globe?

Dr. Neslihan GÜNAYDIN ALBAY

1.C.2.4. Indian Ocean as a place of transnational encounters, entangled stories, and cosmopolitanism in Abdulrazak Gurnah's *Desertion*

Dr. Ümit HASANUSTA

3. Oturum: Halk Bilimi

1.C.3.1. Kamal Abdullanın "Unutmaya "Kimse Yok" romanında folklor ve mitolojinin kullanımı

Dr. Nargis İSMAYILOVA

1.C.3.2. Âşık Veysel'in yaratıcılığında estetik güzellik, vatancılık ve işçi eğitimi

Arş. Gör. Dr. Mehcebin GADİMBAYLI

1.C.3.3. Dijital kültürde Ramazan Ayı ve kültür aktarımı: Rafadan Tayfa çizgi filmi örneği

Dr. Öğr. Okan YILDIZ

1.C.3.4. Masallarda geçen ikilemelere anlambilimsel bir bakış

Arş. Gör. Derya YÜCEL ÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep CİN ŞEKER

D SALONU

1. Oturum: Fransız Dili ve Edebiyatı

1.D.1.1. Sosyal medyada kadına yönelik cinsiyetçi söylem: #erkekyerinibilsin Twitter akımı örneği

Dr. Özge SÖNMEZ

1.D.1.2. J.-M.G. Le Clézio'nun romanlarında kimlik sorunu

Dr. Ceren ÖZGÜLER

1.D.1.3. Michel Houellebecq'in *Soumission* adlı romanı ve "kadın"

Doç. Dr. Özlem KASAP

1.D.1.4. Impressions Orientalistes dans *Notes d'une Voyageuse en Turquie* de Marcelle Tinayre

Dr. Hamza KUZUCU

1.D.1.5. 1950 sonrası Fransız şiiri

Doç. Dr. Nizamettin KASAP

2. Oturum: Fransız Dili ve Edebiyatı

1.D.2.1. Raymond Queneau'nun *Zazie Metroda* adlı yapıtında kız çocuk imgesi

Dr. Eylem AKSOY ALP

1.D.2.2. Jules Verne'in romanlarında teknoloji söyleminin dönüşümü

Arş. Gör. Simay TURAN

1.D.2.3. B-M. Koltès'in "Batı Rıhtımı" oyununda zıt örgerler

Dr. Tülünay DALAK

1.D.2.4. Eduard Louis'nin *Babamı Kim Öldürdü* metninin Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin kavramları üzerinden bir okuması

Dr. Gizem BARRETO-MARTINS

3. Oturum: Çeviribilim

1.D.3.1. A Gifted Female Translator: Seçkin Selvi

YL Yağmur YALÇINKAYA GÜNDÜZ

Doç. Dr. Müge İŞIKLAR KOÇAK

1.D.3.2. Translating the archaic: Ottoman Turkish expressions translated into English

Dr. Selen TEKALP

1.D.3.3. Bilim kurgu, feminizm ve çeviri: *Karanlığın Sol Eli*

Dr. Burcu TAŞKIN

1.D.3.4. Eşik bekçiliği ve transediting kavramları odağında haber çevirisi: Euronews örneği

Doç. Dr. Lale ÖZCAN

Dr. Öğr. Sara BOKAIE

1.D.3.5. Dönem dizilerinde karakter betimlemeleri: *Payitaht Abdülhamid*

Doç. Dr. Pelin ŞULHA

2. Gün 15.05.2022 / 17.00-21.30

A SALONU

1. Oturum: İspanyol, Alman, İtalyan, Rus Edebiyatları

2.A.1.1. Kanarya Adalı Şair Josefina de la Torre'nin olgunluk dönemi şiirinde iç sürgünlük ve ada yalnızlığı

Dr. Olcay ÖZTUNALI

2.A.1.2. *Evet, ich will!* film afişlerindeki kültürel kodların göstergebilimsel çözümlemesi

Dr. İrem ATASOY

2.A.1.3. Birey, tarih ve doğa arasındaki etkileşim üzerine Dino Buzzati'nin "Ayların Meşhur Sicilya Baskını" romanı

Dr. Deniz Dilşad KARAIŁ NAZLICAN

2.A.1.4. Günümüz Rusya'sında postmodern Türk edebiyatı üzerine araştırmalar

Dr. İlsever RAMİ

2. Oturum: Çeviribilim

2.A.2.1. Çocuklara yönelik hazırlanan "Nutuk" eserleri: Diliçi çeviri yoluyla farklı yazım türleri

Arş. Gör Tuncay TEZCAN

Dr. Gülfer TUNALI

2.A.2.2. Umberto Eco Romanları ve Ahmet Ümit'in *İstanbul Hatırası* romanı arasındaki metinlerarası ilişkilerin *A Memento for İstanbul* çeviri eserindeki izdüşümü

Dr. Burcu YAMAN

2.A.2.3. Aktarımsal ve dilsel hataların bir devlet üniversitesinin örgütsel iletişimine olası etkileri

Dr. Mehmet YILDIZ

Serhat KAHYAOĞLU

2.A.2.4. Şeyhî'nin Harnâme adlı mesnevisi ile Gianni Rodari'nin 'Genç Yengeç' başlıklı masalının ait oldukları kültür kodları bağlamında incelenmesi

Dr. Eshabil BOZKURT

2.A.2.5. Bir otobiyografi türü olarak hatırat ve hatıratın çevirisi: *Esaret Yılları 1920-1923* üzerine çeviribilim bağlamında bir irdeleme

Dr. Nilüfer ALİMEN

Prof. Dr. Ayşe Banu KARADAĞ

3. Oturum: Çeviribilim

2.A.3.1. Kitle kaynaklı yerelleştirme sürecinde çeviri etkinliği

Dr. Sevda PEKCOŞKUN GÜNER

2.A.3.2. Yerelleştirme odaklı biçim kılavuzları üzerine bir değerlendirme

Dr. Edip Serdar GÜNER

2.A.3.3. Yenidenyazma bağlamında metinlerarası bir süreç olarak çeviri

Doç. Dr. Serhan DİNDAR

2.A.3.4. Biçem kılavuzlarının çeviri eğitiminde kullanımı

Dr. Sinem CANIM

2.A.3.5. Çeviri stratejileri ve işlemleri açısından Cemal Karcıhadze'nin 'Antonio ve Davit' adlı romanının incelenmesi

Doç. Dr. Gül Mükerrerem ÖZTÜRK

2.A.3.6. On "Foreign Language Creation" and "Textless Back Translation": The Case study of a historical novel *The Turks and Türkler* by David Hotham

Dr. Öğr. Dilşen ÇAKMAK

B SALONU

1. Oturum: Rus Dili ve Edebiyatı, Kazak Dili ve Edebiyatı

2.B.1.1. Türk öğrencilerine Rusça yazım kuralları öğretiminin formları ve yöntemleri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi örneği

Doç. Dr. Kamala Tahsin KERIMOVA

2.B.1.2. Поэтическая символика в произведениях Олжаса Сулейменова

Prof. Dr. Nurgali KADİSHA

2.B.1.3. Rus dilinde deyimler ve kullanımlarına göre değişkenlik durumlarının analizi

Dr. Hadi BAK

2.B.1.4. Scientific discussion as a means of solving the problem of negative impact on the personality of a young person (based on the story of D. Keys 'Flowers for Algernon')

Assoc. Prof. Papushyna Valentyna

Assoc. Prof. Podlevska Nelia

2.B.1.5. Мотив превращения и языковые средства его воплощения в повести н.в. Гоголя «вий»

Assoc. Prof. Andrey G. NARUSHEVICH

2.B.1.6. The proper names of the planets: denotatic-characteristic, ethymological-word-forming and functional features

Dr. Torchynskyi Mykhailo Mykolayovych

PhD. Totchynska Nataliia Mykolayivna

2. Oturum: Yeni Türk Edebiyatı

2.B.2.1. Kuyucaklı Yusuf romanı örneğinde şahısların olay örgüsü üzerindeki işlevleri

Öğr. Gör. Yunus TİKER

2.B.2.2. Edebiyat sosyolojisinin sınırları ve kaynakları üzerine bir değerlendirme

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

2.B.2.3. Geç modernleşme ve ütopya: Türk edebiyatındaki ütopyik tasarımların nesnel sınırlılıkları

Dr. Anıl VAREL

2.B.2.4. Behçet Necatigil'in şiirlerinde renk

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Dr. Gülsün NAKİBOĞLU

2.B.2.5. Ahmet Haşim'in eserlerine su imgesi çerçevesinde bir bakış

Dr. Burcu UŞAKLI SANDAL

3. Oturum: Türkçe Öğretimi

2.B.3.1. Okuduğunu anlama becerisinin gelişiminde metin kullanımı

Dr. Öğr. Mehmet Önder KARACAOĞLU

Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ ÖKSÜZ

2.B.3.2. Eğitimde masalın işlevleri ve Judith Malika Liberman'ın masallarında metaforik unsurlar

Prof. Dr. Cahit EPÇAÇAN

YL Sedef ŞIK

2.B.3.3. Behiç Ak'ın "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği!" adlı çocuk romanının çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelenmesi

Dr. Mehmet ÖZDEMİR

YL Nazmiye BEKAR

2.B.3.4. Türkiye Türkçesi öğrenen B2 seviyesindeki Kırgız öğrencilerin yazılı anlatımlarının değerlendirilmesi

Dr. Sibel BARCIN

C SALONU

1. Oturum: İngiliz Dili ve Edebiyatı

2.C.1.1. Female Regression against the Patriarchal Oppression: Burial, Resistance and Emancipation in Charlotte Brontë's *Villette*

Dr. Seher ÖZSERT

2.C.1.2. Women in Gothic fiction: depiction of female figures in horror stories

Doç. Dr. Senem ÜSTÜN KAYA

2.C.1.3. 'The Call of The City': Hanif Kureishi and the Image of Londoner

Öğr. Gör. Dr. Hande KOLAT

2.C.1.4. The use of conversational gambits in academic presentations of pre-and in-service foreign language teachers

Mualla Elif DURMAZ

Dr. Vasfiye GEÇKİN

2.C.1.5. The effect of multilingualism on learning an additional language

Doç. Dr. Didem KOBAN KOÇ

2. Oturum: İngiliz Dili ve Edebiyatı

2.C.2.1. The Satire in *Great Apes* written by Will Self

Doç. Dr. Faruk KALAY

2.C.2.2. Migration, memory and music in Füzûzan's "the Bridges of Edirne"

Dr. Süreyya Elif AKSOY

2.C.2.3. Semiological analysis of obsession in Annie Ernaux’s “*Passion Simple*”: etude of a dysphoric masculinity

Arş. Gör. Beren ŞİMŞEK

2.C.2.4. Battle of Sexes in Ken Kesey’ s *One Flew Over the Cuckoo’s Nest*

Dr. Fikret GÜVEN

RumeliSE
Dil ve Edebiyat Araştırmaları
Kongreleri

EDİTÖRDEN

Kıymetli okuyucu,

IV. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu, 14-15 Mayıs 2022 tarihinde gerçekleştirildi. Sempozyum katılımcılarının bildirilerinin bir kısmı RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi'nde **özel sayı** olarak yayımlanırken, kalan kısmı da bildiri kitabı olarak yayımlandı.

Eserde emeği geçen katılımcıların, hakemlerin, yayın işlemlerinde görev alan herkesin emeklerinden dolayı kendilerine teşekkür ederiz.

Bildiri kitabında yer alan bölümler Türk dili ve edebiyatı, dil eğitimi, bibliyografik çalışmalar, çeviribilim, doğu ve batı dilleri ve edebiyatları alanlarında çeşitli yazılar yayımlanmaya değer bulunmuştur.

IV. Uluslararası Rumeli [Dil, Edebiyat ve Çeviri] Sempozyumu Bildiriler Kitabı'nın yayımlanmasını mümkün kılan herkese teşekkür eder, kitapta yer alan yazıların faydalı olmasını dileriz.

Başarı ve mutluluk dileklerimizle...

***RumeliSE* Yayın Editörleri**

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

RumeliSE
Congresses
of Language and Literature Studies

EDITOR'S NOTE

Dear readers,

4th International Rumeli [Language, Literature and Translation Studies] Symposium was held on May 14-15, 2022. While some of the papers of the symposium participants were published as a special issue in the RumeliDE Journal of Language and Literature Studies, the rest were published as a book of proceedings.

We would like to thank the participants who contributed to the work, the referees, and everyone who took part in the publication process for their efforts.

Various articles in the fields of Turkish language and literature, language education, bibliographic studies, translation studies, eastern and western languages and literatures were found worthy of publication.

We would like to thank everyone who made the publication of **4th International Rumeli [Language, Literature and Translation] Symposium Papers Book** possible, and hope that the articles in the book will be useful.

We wish you success and happiness.

***RumeliSE* General Editors**

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

01. 18. yüzyıl klasik Türk şiirinde edebî bir tarz olarak i'tizâriyye

Merve MENTEŞE¹

Öz

Klasik Türk şiirinde edebî türler ve tarzlar, bir edebî metnin içeriğini oluşturan temel unsurlardandır. Divan edebiyatında bir metnin oluşmasında edebî türlerin ve tarzların rolü oldukça büyüktür. Edebî türler ve tarzlar divan edebiyatında yazılan eserlerin içeriğinin hangi konulardan oluştuğunun deşifresi niteliğindedir. Bir metnin anlam dünyasının yapı taşlarına ulaşmak, o metindeki edebî türlerin ve tarzların keşfedilmesiyle mümkündür. Metin içinde keşfedilen her bir tür ve tarz, metnin ihtiva ettiği konuların daha net anlaşılmasını sağlamaktadır. Klasik Türk edebiyatında edebî tür, kaleme alınan edebî metnin içeriğini, metnin konusunun ne olduğunu, okur tarafından hani konulara karşılık geldiğini ifade etmektedir. Klasik Türk edebiyatında edebî tarz ise, yazılan metnin ifade biçimini temsil etmektedir. Klasik edebiyat şairinin eserini nasıl anlattığı, hangi kelimelere ve ifade biçimlerine başvurduğu, duygusunu nasıl bir üslupla ifade ettiği kaleme aldığı eserin edebî tarzını meydana getirmektedir. Bu çalışmanın konusu olan i'tizâriyye, diğer bir adıyla i'tizarnâme Klasik Türk edebiyatı metinlerinde karşılaşılan edebî bir tarzdır. Kelime anlamı olarak i'tizâr, özür dileme anlamına gelmektedir. Klasik Türk edebiyatında özür dilemeyi içeren her metin, i'tizâriyye tarzını temsil etmektedir. Bir şeyi özür beyân ederek anlatma, bir hatadan dolayı pişmanlık duyma ve özür dileme bu tarzı ifade etmektedir. Bu çalışmada 18. yüzyıl divanlarında karşılaşılan i'tizâriyye tarzı örnek beyitler eşliğinde değerlendirilecektir. Divan şairinin i'tizâriyye tarzını daha çok hangi konular, olaylar ile ilişkili olarak kullandığı, kimlere hitaben bu tarzı şiirlerinde tercih ettiği gün yüzüne çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Klasik Türk şiiri, 18. yüzyıl, i'tizâriyye, i'tizarnâme, edebî türler ve tarzlar.

I'tizâriyye as a literary style in 18th century classical Turkish poetry

Abstract

Literary genres and styles in classical Turkish poetry are the basic elements that make up the content of a literary text. Literary genres and styles play an important role in the formation of a text in Divan literature. Literary genres and styles are the deciphering of the content of the works written in divan literature. Reaching the building blocks of the meaning world of a text is possible by discovering the literary genres and styles in that text. Each genre and style discovered in the text provides a clearer understanding of the subjects contained in the text. Literary genre in classical Turkish literature expresses the content of the literary text written, what the subject of the text is, and what it corresponds to the subjects by the reader. Literary style in classical Turkish literature represents the form of expression of the written text. How the poet of classical literature describes his work, which words and forms of expression he refers to, how he expresses his feelings, creates the literary style of the work he wrote. The subject of this study, i'tizâriyye, also known as i'tizarnâme, is a literary style encountered in classical Turkish literature texts. The word i'tizâr means to apologize. Every text that includes apologizing in classical Turkish literature represents the style of i'tizâriyye. Explaining something by declaring an apology, regretting a mistake and apologizing express this style. In this

¹ Arş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Zonguldak, Türkiye), mervementese@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7909-3139.

study, the i'tizâriyye style encountered in the 18th century divans will be evaluated in the context of sample couplets. It will be tried to be revealed that the Divan poet uses the i'tizâriyye style mostly in relation to which subjects and events, and to whom he prefers this style in his poems.

Keywords: Classical Turkish poetry, 18. century, i'tizâriyye, i'tizârnâme, literary genres and styles.

Giriş

Divan şairinin hayal dünyası, şiirlerinde yakaladığı anlam derinliği şairin yaşadığı hayat koşulları ve içinde yaşadığı toplumun yapısıyla oldukça ilgilidir. Kaynakları bakımından oldukça zengin olan Klasik Türk şiiri, geleneğe dayanarak belirli bir kültür birikimiyle oluşmuştur. Klasik Türk şiirinin kaynaklarının çokluğu ve çeşitliliği, zaman içinde şiirlerde anlam derinliğinin meydana gelmesini sağlamıştır. Şiirlerde oluşan anlam derinliğini kavrayabilmenin temel yöntemi ise edebiyat ürünlerinin en güzel şekilde tanınması ve ortaya konulmasıdır. Bahsi geçen edebî ürünlerin anlaşılması ve ortaya konulmasıyla Klasik Türk şiirinin kültürel arka planına ve Osmanlı kültürüne, yaşamına dair bilgilere ulaşılabilmektedir. Edebî türler ve tarzlar, Klasik Türk edebiyatının edebî metinlerinin anlaşılmasına yardımcı olan temel öğelerdir.

Divan şairleri pek çok konuda şiirler kaleme almış, ele alınan konuların çeşitliliğine paralel olarak da tür ve tarzlar da çeşitlilik görülmüştür. Türler ve tarzlar bakımından oluşan bu çeşitlilik hâli, divan edebiyatının zenginliğini oluşturmaktadır.

Divan edebiyatında bir metnin oluşmasında edebî türlerin ve tarzların rolü oldukça büyüktür. Edebî türler ve tarzlar divan edebiyatında yazılan eserlerin içeriğinin hangi konulardan meydana geldiğinin haritası niteliğindedir. Bir metnin anlam dünyasının derinlerine inebilmek, o metindeki edebî türlerin ve tarzların ortaya konulmasıyla mümkündür. Metin içinde keşfedilen her bir tür ve tarz, metnin ihtiva ettiği konuların daha anlaşılır kılınmasına yardımcı olmaktadır.

Edebiyat teorisinde tür, edebî bir metnin yorumlanabilmesi için tespit edilmesi gereken bir araç olarak görülmekte olup, edebiyat felsefesinin temel problemlerinden biri sayılmaktadır (Akkuş, 2007: 11). Sözlük anlamı olarak ise tür; çeşit, cins, ortak özellikleri olan bireylerin tamamı, cinslerin ayrıldığı bölüm, kendi içinde bir birim olan ve üzerinde cins kavramının bulunduğu mantıksal kavram anlamlarına gelmektedir. Edebî açıdan tür, şiirin konusuna göre aldığı ismi ifade etmektedir (Kurnaz, 2011: 3). Bir yazının konu seçimi, yazılış amacı ve üslubu yönünden bağlı olduğu kurallar o yazının türünü oluşturmaktadır (Canım, 2010: 7). Ele alınan metnin ne anlattığı, okurun bakışına göre türünü belirlemektedir (İsen, 1993: 251).

Klasik Türk edebiyatında edebî tür, yazılan edebî metnin içeriğini, metnin konusunun ne olduğunu, okur tarafından hangi konulara karşılık geldiğini ifade etmektedir. Bahâriye, azliye, cülûsiye, dâriye/kasriye, feleknâme, firaknâme, fetihnâme, bayrâmiye, mersiye, na't, gazavatnâme, şifânâme, tebriknâme vb. hepsi birer tür örneğidir.

Tarz kavramının ise sözlük anlamı; özel oluş veya davranış biçimi, üslup, stil, bir kimse için özel anlatım biçimi, güzel sanatlarda üslup, stil demektir. Ayrıca tarz; şekil, suret, biçim, üslûp, usûl, eda, kılık, tertip gibi anlamlara da gelmektedir. Klasik Türk edebiyatında edebî tarz ise, yazılan metnin ifade biçimini temsil etmektedir. Divan şairinin eserini nasıl anlattığı, hangi kelimelere ve ifade biçimlerine başvurduğu, duygusunu nasıl bir üslup kullanarak ifade ettiği ortaya koyduğu eserin edebî tarzını meydana getirmektedir (Akkuş, 2007: 18).

Fahriye, hicviye, arz-ı hâl, medhiye, münâcaât, manzum mektup, nasihatnâme, şikâyetnâme vb. birer tarz örneğidir.

1. İ'tizâriyye

Bu çalışmanın konusu olan i'tizâriyye, diğer bir adıyla i'tizarnâme Klasik Türk edebiyatı metinlerinde karşılaşılan edebî bir tarzdır. Kelime anlamı olarak i'tizâr, özür dileme anlamına gelmektedir. Klasik Türk edebiyatında özür dilemeyi içeren her metin, i'tizâriyye tarzını temsil etmektedir. Bir şeyi özür beyân ederek anlatma, bir hatadan dolayı pişmanlık duyma ve özür dileme bu tarzı ifade etmektedir.

1.1. Ahlâkî Bir Değer Olarak Özür Dileme

İngilizcede *apology* kelimesiyle ifade edilen özür dileme, özür dileyen, af talep eden, itizar beyan eden, savunma şeklinde olan, müdafaa, kendini mazur gösterme, mazeret gösterme, yazılı veya sözlü olarak savunmak, yetersiz bir örnek ve taklit gibi anlamlarda kullanılmaktadır. (Redhouse, 1993: 36-37).

Türkçede kullanılan *özür* kelimesi Arapçadan gelmektedir. Sözlük anlamı olarak *özür*, bir kusur veya suçun hoş görülmesini gerektiren sebep, suçun bağışlanması, engel, kusur, eksiklik gibi anlamlara gelmektedir. (Devellioğlu, 1993: 333)

Toplumsal ilişkilerde bireylerin birbirlerine karşı işledikleri kusurların telafi edilmesi ve bozulan ilişkilerin düzeltilmesinde özür dileme ahlâkî bir değer olarak önem taşımaktadır. İnsanoğlunun hata yapabilen bir varlık olduğunun kabul edilmesi, özür dilemenin bir erdem olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bireyin hatalı olabileceğini kabul etmesi, kendini kimseden üstün görmemesi gerektiğini öğrenmesi, bireyin bu tür hatalar yapmaması için istek ve irade uyandırır. Özür dilemek bireyde başka insanlara değer verme, dürüst ve saygılı olma bilincini harekete geçiren bir eylemdir.

Toplumsal hayatta sıkça karşılaşılan özür dileme, sorumluluğu kabul edilen olumsuz bir durumun ortadan kaldırılması ve bozulan ilişkinin yeniden dengelenerek onarılmasını sağlamaktadır. Özür dileme durumu, toplumsal normların ihlaliyle ortaya çıkmaktadır. Bu durumda özür dileyen kişi işlediği hatadan ötürü tüm sorumluluğu üstlenmekte ve hatasından duyduğu pişmanlığı ifade etmektedir. Kişinin dilediği özürün muhatapta karşılığını bulması, beklenen ilişki dengesini yerine getirmesi, muhataba değer vermenin bir göstergesi olmakla birlikte nezaket kurallarının da önemli bir parçasıdır.

Özür dileme esnasında en önemli faktör suçlu kişinin sorumluluğunu üstlenmesidir. Toplumumuzda özür dileme esnasında genellikle alışlagelmiş kalıp ifade ve sözcükler kullanılmaktadır. Özür dilemek için kişilerin kullandığı ifadeler bireylerin yaşadığı toplumun bir yansımasıdır.

Özür dilemede kullanılan ifadeler nezaket anlamı taşıyan sözcüklerden oluşmaktadır. Toplumsal gelişime bağlı olarak toplumdan topluma nezaket kuralları değişim göstermektedir. Dolayısıyla bir ifadenin ya da davranışın nazik veya saygın olarak algılanışı kültürden kültüre farklılık gösterebilmekte ve toplumsal gelişmelere bağlı olarak değişim gösterebilmektedir.

Muhataba karşı dilenen özürde birey, muhatabın zarar gördüğünü kabul etmiş demektir. Özür esnasında birey muhatabın uğradığı zarar için suçunu kabullenmiş ve yaptığı hareketin neden yanlış olduğunu açıklamak durumunda kalmıştır. Bu durum mağdur olan kişinin inanışlarının doğrulanmasını ve özür dileyen kişinin paylaşılan değerlere dayalı bir ilişkiyi başlatıp düzelterbilmesini sağlamaktadır.

Özür dileyen kişi eğer yaptıklarından pişman olup bunu tekrarlamayacağına söz verirse, mağdur artık bir daha kendisine zarar vermeyeceğine inanıp güven duymaktadır. (Mücahit, 2019: 1192-1195)

Klasik Türk şiirinde ise özür dileme ifadesinin bir tezâhürü olarak karşılaşılan i'tizâriyye tarzına rastlanma şekilleri, konularına göre aşağıda başlıklar hâlinde verilmiştir.

1. 2. Allah'a Yakarış / Münâcât

Klasik Türk şiirinde i'tizâriyye tarzına en fazla münâcâtlarda rastlanmaktadır. Allah'a yakarış ifade eden münâcâtlarda divan şairi sıklıkla Allah'tan kusurlarından ve işlediği günahlarından duyduğu pişmanlıkla af dilemektedir.

Mirzâzâde Sâlim Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek beyitte şair, Allah'tan ayıplarını lütfuyla gizlemesini ve günahlarını affetmesini istediğini dile getirmiştir.

'Uyûbum lutf ile mestûr eyle

Beni 'afvin ile magfûr eyle (Mirzâzâde Sâlim D. Münâcât 3 / 40)

Lebîb Divanı'ndaki örnek beyitte yine divan şairi günah ve hatalarından dolayı özür dilemektedir.

Kıl 'afv kuluñ Lebîb etdi

Hep cürm ü hatâya tevbe yâ Rab (Lebîb D. G. 33 / 33)

Leylâ Hanım Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek beyitte isyan eden kullar karşısında affıyla meşhur olan Allah'a seslenen şair, O'nun affıyla virane olan gönlünün yeniden inşa edilmiş olacağını, yine O'nun affıyla kederinden uzaklaşacağını ifade etmekle birlikte kusur ve günahlarını Allah'a itiraf ettiğini dile getirmektedir.

Kullar olup 'isyân ile sen 'afv ile meşhûr

Afvîñla idersin dil-i vîrânemi ma'mûr

Leylâ kuluñ olsun mı bu efkâr ile mehcûr

Dil mu'terif-i cürm ü kusûr oldı Hudâyâ (Leylâ Hanım D. Mur. 2 / 6)

Aşağıdaki örnek beyitte Leylâ Hanım, isyanından ötürü Allah'tan af dilemektedir.

'Afv it 'isyânımı ol günde be câh-ı sibteyn

Ayak altına bırakma kuluñı bî -ser ü pâ (Leylâ Hanım D. K. 1 / 29)

Gurbî Divanı'nda yer alan aşağıdaki örneklerde hatalarından, unutkanlıklarından ve isyanlarından pişmanlık duyan bir kulun Allah'ın huzurunda ağlaması ve bu durum için ağlayarak af dilemesi ifade edilmektedir.

Sehv ile nisyân u 'isyân u hatâ

Kaplamış dörd yanımı zerk u riyâ (Gurbî D. R. 79)

Hakka tutup yüzümü çok ağladum

Âteş-i derd ile bağrum dağladum (Gurbî D. R. 81)

1.3. Hz. Peygamber'den Af Dileme

Arpaeminizâde Sâmî Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek beyitte şair Hz. Peygamber'den ümmetlerin şefaatçisi olarak özrünü kabul etmesini talep etmekte, şayet varsa sözlerindeki sayısız hatalardan dolayı af dilemektedir.

Eyâ şefî-i ümem 'özümi kabûl eyle

Sözümde var ise 'afv it hatâ-yi nâ-ma'dûd (Arpaeminizâde Sâmî D. K. 1 / 58)

1.4. Sevgiliden Af Dileme

Mirzâzâde Sâlim Divanı'ndaki aşağıdaki örnekte şair, gönlünün gizli ve sıcak bakışını sarhoş olmuş bir şekilde açık ettiği için süzgülü bakışlı sevgiliden af dilemektedir.

Gözümde dahı pinhân eyler iken çeşm-i fettânî

Hayâlimden bile saklar iken her lutf u ihsânî

Kazâ nûş eyleyince bâdeden bir câm-ı rahşânî

Göñül mestâne fâş etmiş nigâh-ı germ ü pinhânî

Meded ey gamzekâr-ı nâz 'afv eyle hatâ etmiş (Mirzâzâde Sâlim D. Tah. 12 / III)

Aynı divanda yer alan bir başka örnek beyitte ise şair takatsiz tavırlarından ötürü sevgilisinden af dilemektedir.

Bu bî-tâbâne etvârım benim 'afv eyle sultânım

Hevâ-yı kâkülün elbet perîşân eyler 'uşşâkı (Mirzâzâde Sâlim D. Müfred 93)

1.5. Kardeşten Af Dileme

Mirzâzâde Sâlim Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnekte, şair kardeşinden ayıbını merhamet eteğiyle örtmesini ve gönlünü sevindirmesini istemektedir.

'Aybımı dâmen-i 'afvî ile mestûr eyle

Ey birâder kerem et bu dili mesrûr eyle (Mirzâzâde Sâlim D. Mkt. 3 / 78)

1.6. Padişahın Af Dileme

Lebîb Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek beyitte, şair cömertlik hazinesi olarak nitelendirdiği padişahın onun lutfunun gizliliğiyle hatasının "ha'sını 'afv'ın ayn'ı ile değiştirmesini talep etmiştir. Harfler kastedilerek hatasının örtülmesini ve onun yerine affedilmesini padişahın istemektedir.

Gizlilik-i lutfu ile hâ-i hatâmı hakk et

'Ayn-ı 'afvî aña ta'vîz kıl ey kenz-i kerem (Lebîb D. K. 3 / 54)

1.7. Hz. Peygamber'in Kızı Fâtumatü'z-Zehrâ'dan Af Dilenmesi

Leylâ Hanım Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek beyitte şehitlerin kani için suçunun affedilmesini Hz. Ali'nin eşi olan Hz. Zehra'dan istemektedir.

'Afv eyle suçum hûn-ı şehîdân için olsun

Ey zevce-i Sultân-ı Bekâ Hazret-i Zehrâ (Leylâ Hanım D. G. 8 / 6)

1.8. Kadı/Divan Şairi Canbazzâde Ali Efendi'den Af Dilenmesi

Nazîr Divanı'nda yer alan aşağıdaki örnek şiir i'tizâriyye tarzında olduğunu belirten başlığı nedeniyle diğer metinlerden ayrılmaktadır. Şair, hem divan şairi hem kadı olan Râsim Ali Efendi'nin davetine icabet edememiş olmasından ötürü af dilediği şiiri kaleme almıştır.

Cân-bâz-zâde Râsim Ali Efendimize İ'tizâr İle Yazıldı

1. Ser-i kûyında dildârun mükerrer âh âh itdüm
Vesîle mağfîret-h'âh olmağa birkaç günâh itdüm
2. Gubâr-ı hâtırum incitmesün çeşm-i dilârâyı
Sirişkümle suvardum sinemi bir şâh-râh itdüm
3. Hücûm-ı leşker-i gamdan sıyânet itmege çeşmüm
Hevâ-yı 'aşk-ı cânânı gönül mülküne şâh itdüm
4. Mükerrer da'vete gerçi icâbet itmedüm ammâ
Fedâ-yı akrabâdan ictinâbumla günâh itdüm
5. Nazîrâ bir kulundur cürmüni 'afv eyle sultânım
Der-i lûtfunda bu şi'ri efendüm 'özü-h'âh itdüm (Nazîr D. G. 568)

Sonuç

Bu çalışmada 18. yüzyıl divanlarında karşılaşılan i'tizâriyye tarzı örnek beyitler eşliğinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Klasik Türk şiirinde i'tizâriyye tarzının çoğunlukla Allah'tan ve Hz. Peygamber'den af dilemek amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. 18. yüzyıl divanlarının hemen hepsinde günahlardan ötürü Allah'tan ve Hz. Peygamber'den af dilemeye yönelik kaleme alınmış i'tizâriyye tarzının örnekleri yer almaktadır. Bu çalışmada hepsine yer vermek mümkün olmadığından belli başlı örneklerle yer verilmiş, daha çok beklenmedik farklı örnekler gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Nitekim sevgiliden, padişahın, kardeşten, Hz. Zehra'dan ve Ali Efendi'den af dilediğini ifade eden örnekler bunun kanıtı niteliğindedir.

Bu çalışmayla Klasik Türk edebiyatı sahasında edebî türlerle alakalı yapılmış pek çok çalışmanın yanı sıra i'tizâriyye konusu vesilesiyle edebî tarzlar bahsine bir nebze olsun dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2007). Klasik türk şiirinin anlam dünyası edebî türler ve tarzlar. Fenomen Yay. Erzurum.
Aksoy, F. Yaşar (1992). *Dîvân-i Sâmî*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
Arslan, M. (2003). *Leylâ Hanım Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi Yay.

- Canım, R. (2010). *Dîvân edebiyatında türler*, Grafiker Yay. Ankara.
- Develiođlu, F. (1993). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Yayınevi.
- İnce, A. (hızl.) (1994). *Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim Dîvânı (Tenkitli Basım)*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- İsen, M. (1993). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yay., Ankara.
- Kurnaz, C.- Çeltik, H. (2011). *Divan şiiri şekil bilgisi*. H Yayınları, İstanbul.
- Kutođlu, O. (2012). *Lebîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-kitab.
- Mücahit, M. (2019). "Ahlâkî Bir Değer Olarak Özü Dileme ve Özü Etiđi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23 (3), 1189-1208.
- Redhouse, W. J. (1993). *Redhouse İngilizce Türkçe Sözlük*, Ed. Robert Avey, Serap Bezmez, Anna G. Edmonds, Mehlika Yaylalı, İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Selçuk, S. Akbulut (2007). *XVIII. Yüzyıl Şairi Gurbî'nin Divanı [Metin – İnceleme]*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Şengün, N. (hızl.) (2006). *Nazîr İbrahim ve Dîvânı (Metin-Muhteva-Tahlil)*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com

tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,

phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

02. Ahmet Haşim'in eserlerine su imgesi çerçevesinde bir bakış

Dr. Burcu UŞAKLI SANDAL¹

Modern Türk şiirinin öncü şairlerinden olan Ahmet Haşim, eserlerini Fransız edebiyatından aldığı ilhamlar ve doğadan gelen imgelerle kimi zaman sembolizme kimi zaman da empresyonizme giden bir çizgide kaleme almıştır. Haşim'in eserlerinde belli başlı imgelerin tekrara dayalı kullanımı ve ifade ettikleri düşünüldüğünde, bu eserler çok yönlü bir okuma gerektirir. Haşim üzerine yapılan pek çok çalışmada şairin şiirleri imgesel bağlamda incelenmiş olsa da nesirlerinde bu imgelerin ne şekilde yer aldığına dair çalışmalar yapılmamıştır. Oysa onun eserlerinde imgeler, yalnızca şiirleriyle sınırlı kalmaz. Ahmet Haşim'in eserlerine bu bağlamda bakıldığında dört unsurun özellikle de suyun hem şiirlerde hem de nesirlerde sıkça kullanıldığı ve bunların sembolik, mitolojik ve psikolojik alt metinleri de bünyesinde barındırdığı görülmüştür. Bu sebeple çalışmamızda Ahmet Haşim'in yayımlanmış olan şiir ve nesirleri su imgesi ve bu imgenin işlevleri çerçevesinde incelenecektir. Hemen her eserde varlığını açıkça hissettiren su imgesi, Haşim'in şiir ve nesirlerinde; nehir, deniz, göl ve havuz metaforları bağlamında ele alınacak, bunların metindeki yeri, anlamları ve Haşim'de bu imgenin kaynakları açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Haşim, su imgesi, anne imgesi, empresyonizm, psikanaliz.

A look at Ahmet Haşim's works within the framework of water imagine

Abstract

Ahmet Haşim, one of the leading poets of modern Turkish poetry, wrote his works in a line that sometimes leads to symbolism and sometimes to impressionism, with inspirations from French literature and images from nature. Considering the repetitive use of certain images in Haşim's works and the meanings they express; these works require a versatile reading. In many studies on Haşim, although the poet's poems have been examined in an imaginary context, there has been no study on how these images take place in his prose. However, the images in his works are not limited to his poems. In this context, it has been seen that the four elements, especially water, are frequently used in both his poems and prose, and they also contain symbolic, mythological and psychological subtexts. For this reason, in our study, Ahmet Haşim's published poetry and prose will be examined within the framework of the water image and its functions. The water image, which clearly makes its presence felt in almost every work, in Haşim's poetry and prose; It will be discussed in the context of river, sea, lake and pool metaphors and the meanings of these metaphors in the text and the sources of this image in Haşim's works will be explained.

Keywords: Ahmet Haşim, water image, mother image, impressionism, psychoanalysis.

Giriş

Şiirle ilgili çalışmalarda şairin sıkça kullandığı imgelerin çözümlenmesi, şiirin alt metninde var olanları anlamak ve metne farklı bir gözle bakmak adına önemli bir iştir. Psikoloji ve edebiyat açısından ciddi bir değer taşıyan imge olgusu, geçmişte yaşanan duysal ya da algısal yaşantının zihinde yeniden canlanması ile ilgilidir (Wellek ve Warren, 2011: 214). İmgenin yoğun kullanımı sayesinde müphem bir

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı (İzmir/ Türkiye) b.usaklisandal@gmail.com. ORCID: 0000-0002-4066-339X.

hâl alan şiirler, onun çözümlenmesiyle de bir noktada açıklığa kavuşmuş olur. Edebiyatımızda imge kullanımını sıkça tercih ederek şiirde kapalı bir anlamın olması gerektiğini savunan şairlerin başında şüphesiz Ahmet Haşim gelir. Şair *Piyale* kitabının ön sözünde yer alan “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar” (1921) başlıklı yazısında, bir yandan poetik düşüncelerini verirken bir yandan da şiirini anlamsız bulanlara, şiirin bir anlam işi olmadığını anlatır. Haşim bu yazıda “Bilâ- mübalâğa denilebilir ki herkesin anlayacağı şiir, münhasıran dún şairlerin işidir. Büyük şiirlerin medhalleri, tunç kanatlı müstahkem şehir kapıları gibi, sımsıkı kapalıdır, her el o kanatları itemez ve o kapılar bazen asırlarca insanlara kapalı durur” derken (2008: 68) kendi şiirinin portresini çizmiştir. Öyle ki üzerine defalarca yazı yazılmış, araştırma yapılmış olsa bile Haşim'in hem şiirleri hem de nesirleri "müstahkem şehir kapılarının" ardında, hazineler barındıran ve edebiyat araştırmacısı için sayısız malzeme bulunduran oldukça önemli metinlerdir. Buradan hareketle şairin sık kullandığı imgeler üzerinden bir okuma yapmak ve imgeleri çözümlenmek Haşim'in eserlerinde satır aralarında kalan çocukluğuna ve imgeler aracılığıyla dizeye yansıyan muhayyilesine bir ayna tutmamızı sağlar. Zira o, gerek şiirlerinde gerekse onlara benzer bir üslupla yazdığı nesirlerinde imgenin imkânlarını kullanarak müphem bir sanat anlayışı geliştirmiştir. Tabiatın aldığı imgeleri çocukluk hatıraları ile yoğuran şairin, şiirlerinde dört elementi sıkça kullandığını söylemek mümkündür. Ateş, su, hava ve toprağın zamana ve mekâna bağlı değişimleri Haşim'de pek çok kez karşılaşılan manzaralardır. Bazı imgelerin bu denli tekrara dayalı kullanımı Weliek'in *Edebiyat Teoris'i*nde (2011: 217) sözünü ettiği “imgenin sembole dönüşümüne” de birer örnektir. Nitekim şair, son dönemlerinde yazdığı bitmemiş bir şiiriyle "Gerçi ömrüm benim bir ateşti.../ Elimiz dalgalarda birleşti (2008: 227) diyerek sanat hayatının özetini de yine tekrarlanan imgeler üzerinden verir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Haşim'in şiirlerinde en sık tekrarlanan imgelerden biri sudur. Su imgesi şairin ilk şiirlerden son şiirlerine ve hatta nesirlerine kadar defalarca kullanılmış böylece onun eserlerinin karakteristik bir tarafını oluşturmuştur. Bu sebeple Haşim için "suyu konuşuran şair" demek çok da yanlış olmayacaktır. Onun eserinde su, adeta dile gelmiştir ve şairin muhayyilesinin yardımıyla derinlerde kalanı okura sunmuştur. Haşim'in şiirlerinde söz konusu imgenin bu denli sık kullanımının ardında suyun çağrıştırdığı sembolik anlamların zenginliği ve şairin empresyonist tavrı aranabilir. Zira Tanpınar da Haşim'in şiirlerini empresyonist resim etütlerine benzetmiş ve onu “tabiatın cevherini sızdıran bir şair” olarak anmıştır (2016: 296). Dolayısıyla Haşim, imgenin kullanımı bağlamında sembolistlerden ziyade empresyonistlere daha yakın olarak değerlendirilebilir. Şiirlerindeki akşam manzaralarının müphemliğinde empresyonistlerin izleri daha açık izlenir. Burada hemen belirtmek gerekir ki tamamen görsel ve içsel bir sanat anlayışını savunan empresyonizmde, saf ve yalın bir duyarlılığa özlem söz konusudur (Serullaz, 1983: 14). Bu özlemi; ışığın büyümesi altındaki dalgaların hareketinde, nehirlerin akışında yahut benzer doğa manzaralarında arayan empresyonistler, manzaranın kendilerinde bıraktığı izi Wölfflin'in tabiriyle “gölgesel” bir üslupla yani detayların belli belirsiz verildiği bir tarzla tuvale yansıtırlar. Haşim'de de ışığın altındaki doğa manzaralarının empresyonist bir anlayışla şiire aktarıldığı görülür. Bu anlamda su imgesi de doğadaki hâlden ziyade Haşim'in zihnindeki hâliyle şiire yansımıştır. Zira empresyonist Haşim'de, akarsular ve denizler gerçekteki durumlarına zıt bir şekilde durgun, manzara ay ışığının titrek devinimleri altında müphemdir. Bu belirsizliğin ardında yer alan sular, maziden gelen silik anılara ve bilinçdışında yer edinmiş arzulara rastlamak mümkündür.

Psikanalitik bağlamda baktığımızda sanat eserlerinde kullanılan su imgesi, suyun dışıl özelliğini düşündürür ve anne özlemini ifade eder. Şair ve yazarların sıkça kullandığı bu imge ve türevleri, çoğu zaman erken yitirilen bir anne, unutulamayan çocukluk, arınma gayesi ve yeniden doğuş istençleri olarak karşımıza çıkabilir. Çünkü su imgesi, anne karnı ve doğumla ilişkili olarak düşünülür. İnsan

yaşamının ilk evresinin suda geçtiğini vurgulayan Freud (2014: 1992) rüyadaki yahut “gündüz düşü” olarak adlandırdığı sanat eserindeki suyun, amniyotik sıvıyı anımsattığından bahseder. Jung (2005: 22) için de sanat yaratımlarındaki su ile ilgili imgeler, kolektif bilinçdışımızda var olan anne arketipinin birer gösterenidir. *Su ve Düşler* (2006) adlı eserinde suyun hemen hemen her hâlinin edebi metinlerde kullanımından bahseden Gaston Bachelard da suyun dişiliğine ve bilinçdışındaki anneyi sembolize ettiğine sıkça değinir. O hâlde su imgesinin, ifade ettiği anlamlar neticesinde pek çok edebi metne mitolojik, sembolik ve psikolojik bir değer kattığı söylenilebilir. Haşim’de su imgesi ve onun çağrıştırdıkları genel olarak onun şiirleri üzerine yapılan çalışmalarda dikkat çeker ancak şairin nesirlerinde de su imgesinin işlevsel olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu sebeple çalışmamızda Haşim’in yayımlanmış olan bütün eserlerinde göze çarpan su ve suyun sık kullanımının sebepleri psikanalitik bağlamda açıklanmaya çalışılacaktır.

Dicle Kıyılarında Kalan Bilinçdışı ve Haşim’in Durgun Denizleri

Ahmet Haşim’in sanatında, bir bölümünü Bağdat’ta geçirdiği çocukluk yıllarının ve altı yaşında kaybettiği annesi Sârâ Hanım’ın izleri önemli bir yere sahiptir. Nitekim Mehmet Kaplan da erken kaybedilmiş “hasta, narin, müşfik ve güzel” annenin Haşim’in ufuklarını doldurduğundan bahseder (2007: 141). Bu durum bireyin yaşamında annenin ve çocukluğun ilk yıllarının ciddi bir yere sahip olması ile alakalıdır. Çünkü çocukluk yıllarına dair anılar, bireyin zihinsel ve ruhsal gelişimindeki özelliklere ilişkin önemli kanıt parçalarını gizler (Freud, 1999: 162). Haşim’in *Mecmua-yı Edebiye*’de 1901 yılında yayımlanan ilk şiiri *Hayal-i Aşkım*’dan ilerleyen yıllardaki *Şir-i Kamer*’lere kadar hemen her şiirinde annenin erken kaybedilişinin yarattığı tesirleri görmek mümkündür. Öyle ki şairin daha 15 yaşında iken yazmaya başladığı *Şir-i Kamer* adlı eseri ilk olarak dergilerde "Dicle'nin ve Annemin Hatıraları" başlığıyla yayımlanır (Bezirci, 1972: 38-39).

Çocukluk hatıralarının önemli ölçüde sirayet ettiği bu şiirlerde, su imgesine benzer manzaralar üzerinden rastlanır. Hasta bir anne, küçük bir çocuk, ay ışığının aydınlattığı Dicle’nin suları ve şiirlerin hemen hepsine yayılmış olan matem hâli bu ilk şiirlerin genel görünümünü resmetmektedir. Sudan yansıyan maziye titrek bir ışığın altında dizeye dökken şair, belki de geçmişi daha belirsiz kılmak adına ay ışığını kullanmayı tercih etmiştir. Zira ay ışığı, bir yandan görüntüyü silikleştirirken bir yandan da ona efsunlu bir güzellik katmıştır. Esasen ay ışığı ve su önemli bir birlikteliği de ifade eder. Eliade’nin ifadesiyle "Ayın ve suyun ritimleri aynı kaderi paylaşır, tüm biçimlerin düzenli aralıklarla görünüp kaybolmasını yönetir, evrene döngüsel yapısını kazandırır. Bu nedenle tarih öncesi çağlardan beri, su-ay-kadın üçlüsü, hem evrenin hem de insan üretkenliğinin yörüngesini biçimlendirir gibi görünmektedir" (2014: 197). Haşim’de de ışığın oyunları, suyun hareketleri ve anneye ilgili hatıralar tıpkı Eliade’nin bahsettiği gibi üçlü şekilde kullanılarak üretkenliği sağlamıştır. Ayrıca sessiz, uyuyan ve karanlık su, ay ışığının da yardımıyla geçmişte kalanın hayaletini yeniden verir (Bachelard, 2006: 82-83). İşte Haşim’deki anne, suyla birlikte akıp gidemeyen ve ay ışığıyla her gece suyun üzerinden doğan bir hayalet gibidir. Annenin bu denli şairin yanı başında durmasında Otto Rank’ın (1924) belirttiği “doğum travması”nın izlerini görmek de mümkündür. Burada suyun seyredilişinde yaşanan acı ve bundan doğan haz, bizi ilksel travmaya götürür. Çünkü her haz, rahim içindeki ilksel hazzı yeniden üretmeye yönelikken her korku da temelinde doğum kaygısını barındırır (Rank, 2014: 36)

Şairin "Durgun sular üstünde perişan u mükedder" dediği *Hazan* şiirinde ve geceleri nehrin rüyasını dinlerken "puşide, soluk, ince, ziya-kalb kadınlar" (2008: 101) gördüğü *O* başlıklı şiirde, bilinçdışında kalan çocukluk anıları durgun nehir suyu üzerinden bilinç düzeyine çıkar. Burada çizilen hasta ve solgun kadın yüzleri de muhakkak bir kadının yüzünde “anne”de birleşir.

Bir hasta kadın, Dicle'nin üstünde her akşam
 Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fam
 Sisler uzanırken o senin doğmanı bekler
 ...
 Nurun dökülür, sahil erir, karşığı yerler
 Bir hab-ı münevverde hep eşkâlini gizler;
 Simîn dumanlarda ölür ruh-ı menâzır
 Bir raşe-i zerrin ile tâ karşıda yer yer
 Mahmûr ışıklar yüzer esrar üzerinde
 Yorgun sular üstünde kanar bir şeb-i hande... (2008:102)

Akşam vakitlerinde ay ışığının etkisi ile süslenen doğa manzaralarını çok seven şair, manzarada geçmişini ve annenin unutulamayan hatırasını sisler ardında görmektedir. Bu noktada annenin hayali, belli belirsiz bir şekilde ve titreşen ışığın devinimleri sayesinde “yorgun sular” üstünden yeniden çıkıverir.

Akşam... sarı bir hasta semâ... bir gam-ı meçhûl
 Sisler gibi tutmuş yine sâhilleri eylül,
 Bir hüzn-i müzehheb gibi durgun yine Dicle
 Sessizliği olmuş yine rûyâlara hacle.
 Faslın yeni lerzişleri her sâyede mahsus,
 Gûyâ ki uyur kalb-i tabiatte bir efsûs!
 Her şey o kadar gamlı, soluk, mübhem ü bî-fer,
 Gûyâ ki ölür hüzn-i sevahilde periler... (2008: 115)

Aslında nehirler, doğaları gereği mevsime göre şiddetli akan sulardır. Dicle'nin Fırat'la birlikte Mezopotamya'daki şehirlerden medeniyet yaratmış olmasını da düşünürsek güçlü bir suyu havzasında barındırdığını ifade edebiliriz. Fakat Haşim için bu su, *Nehir Üzerinde* şiirinde de görüldüğü gibi durgun hatta “hasta semanın sarı”sı altında ölüme yakın bir hâlde gamlıdır. Durgun su, yalnızca nehirler üzerinde değil, Haşim'in suyla ilgili kullandığı diğer metaforlarda da sıkça karşılaşılan manzaralardandır. Çoğu zaman bu durgunluğa bir de derinlik eklenir. Durgunlaşan ve derinleşen su böylece bir bellek mekân hâlini alır (Bachelard, 2006: 65). Şair yalnızca “Sularda, tude-i eşcâr-ı sebzgûn u bahar” dediği *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan *Bahar* şiirinde, suyu neşeyle ilintili bir şekilde kullanır. Haşim'de suyun genellikle neşeden ziyade kederi anımsatacak şekilde kullanılmış olmasının ardında ise şairin karamsar tutumu aranabilir. Nitekim İsmail Parlatır da *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ahmet Haşim* adlı kitaptaki çalışmasında (1992: 15) "Hasta anne, şüphesiz şair üzerinde hastalıklı lirizmin oluşmasında bir büyük faktördür" der ve onun şiirindeki karanlık ve karamsar dünyanın daha çok annenin ölümü ile ilgili oluşuna dikkat çeker. Tabii bunu şairin melankolik ruh hâli ile de ilişkilendirebiliriz. Yitirilen bir kişinin, idealin ya da nesnenin ardından ortaya çıkan ve bireyi derin yeis hali ile dış dünyadan kopmaya kadar götüren melankoli hâli (Freud, 1993: 98), Haşim'de önemli bir anlam ifade eden melâl kelimesi ile ilişkilidir. Bu yüzden şiirlerde “melâli anlamayan nesil”den kaçan ve durgun suların manzarasına sığınan bir şaire rastlarız. Öte yandan Haşim'de nehirlerin bir diğer yönü daha öne çıkar. Buna göre nehir suları şiirlerde deniz suyundan daha üstün bir mahiyettedir. Çünkü deniz, çok zaman şiddetli tavrıyla tehlikeli bir su olarak da yorumlanır. *Sensiz* şiirinde yokluk ve karanlığı denize benzeten şair, kullandığı bu imge ile anneye karanlık gecelerde çıkılan Dicle kenarını

anımsar. Buradaki karanlık, tıpkı bir deniz gibi tekensizdir ve insanı her an yutacakmış gibi korkunç bir yoklukla beraberdir.

Annemle karanlık geceler bazı çıkardık.
Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık
Sessiz uzatır tâ ebediyetlere kollar...
Gûya o zaman, bildiğimiz yerdeki yollar
Birden silinir, korkulu bir hisle adımlar (2008:105)

Bu dizelerden sonra gotik bir tarzda ilerleyen şiir, gece vakti yolunu kaybetmiş bir çocuğun ve annenin korkuları ile devam eder. Etraftaki her şey, şiirdeki anneyi ve çocuğu "korkulu bir rüya ile saracak" kadar ürkütücüdür. Fakat Dicle'nin şiire girdiği mısradan itibaren bu gotik hava dağılır. "Zulmette çizer, Dicle uzun bir reh-i pür-nur" (2008:106) dizesine baktığımızda nehir, nurlu aydınlığıyla göze çarpar. Dicle'nin aydınlatıcı görünümü, tatlı suyun tuzlu ve şiddetli su üzerindeki üstünlüğünü anımsatır. Zira Bachelard da tatlı suyun sütü andıran bazı yanları itibariyle deniz suyundan daha değerli olduğunu vurgulamıştır (2006: 175). Tatlı suyun süte benzetilmesine Eski Türklerde ve halk inanışlarında da rastlanır. Altay Türklerinde "süt-ak göl" motifi kullanılırken Dadaloğlu'nda "süt mayalı pınarlar" ifadesi geçer. Bunun yanı sıra Tunceli'de bir halk inanışına göre Munzur Kaynakları, Munzur Baba'nın elindeki süt kitabının kırılması ile oluşmuştur (Ögel, 2002: 365). Haşim'in, tatlı suyu denizden üstün tutuşunda ise hem kolektif bilinçdışının hem de bireysel geçmişin izleri vardır. Yani bu şiirde Dicle demek anne demektir. Nehir tıpkı annenin ılık, sakinleştiren sütü gibi karanlığa ışık olmuş ve yolu aydınlatmıştır. Buna karşın şiirlerde durgunluk, saflık, arınma ve dişilik özellikleriyle karşımıza çıkan nehirler, yıllar sonra yazılan *Frankfurt Seyahatnamesi*'ndeki "Profesör Aristokrasisi" başlıklı yazıda, bambaşka bir çehreye bürünür. Haşim burada nehirde şöyle bahseder: "Mein nehrinin çıplak bir sahilinde ıslak kış çimenlerine basarak dolaşyoruz. Çamurlu nehir suları, gurûb aydınlıklarıyla tazeleşmiş, ayaklarımızın altında yana yana akıyor (1991: 35). Dikkat edilirse daha önce anneye özdeşleşen nehir imgesi, artık çamurlu bir hâlde karşımıza çıkar. Nehrin görüntüsünün değişimi, mekânın ve şairin ruh hâlinin değişimi ile ilgili olabilir çünkü Haşim, tedavi için gittiği Almanya'da derin bir yalnızlık ve gurbet duygusu içerisindeydi.

Haşim'in kimi şiirlerinde deniz de özünde şiddetli bir su olmasına karşın tıpkı nehirlerin yer aldığı şiirlerde olduğu gibi durgun bir su olarak ele alınmıştır. *O Belde* şiirinde şairin "lerzesiz" olarak tanımladığı deniz, bu sefer bir kaçış mekânını sembolize etmektedir. Anlaşılmadığı nesilden kaçmak için Fikret'in *Ömr-i Muhayyel* şiirindeki gibi hayali bir mekân yaratan şair, durgun denizi bu mekânın merkezine koyar ve şöyle der:

Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşam ki lerzesiz, sessiz
Topluyor bû-yı rûhunu gûyâ,
Uzak
Ve mâî gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz... (2008: 154)

Şiirin genelinde dikkat çeken ütöpik mekânda, sevgili ve denizden başka bir şey yoktur. Bu kaçış beldesinde, sevgilinin yanında zikredilen deniz imgesi, sevilen tüm kadınlarda yitirilen annenin aranişi ile ilgilidir. Üstelik Haşim'in şiirlerindeki deniz, anne yoksunu olan ve bunu birçok kez şiirine yansıtan

Yahya Kemal'in, *Açık Deniz* şiirinin "Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi" dizesindeki ürkütücü denizden oldukça farklıdır. Eliade'a göre "Deniz, çığına döndüğünde, aşırı mutluluk ve dalgalanmayla, dışı görünümünü kaybeder ve mitteki kişiliğiyle çok güçlü bir eril görünüm kazanır" (2014: 211). Ama Haşim'in şiirinde denizin bu eril hâli çok az örnekte karşımıza çıkar. Buradaki "lerzesiz deniz" annenin karnında yaşanan zamana, amniyotik sıvının huzur verici hâline benzer. Ayrıca ilerleyen mısralarda "hasta deniz" ifadesi de annenin hastalık dönemine yapılan bir gönderme gibidir. Yine 1909-1910 yıllarında yayımlanan *Zulmet, Yaz, Şeb-i Nisan, Geldin* şiirlerinde deniz imgesi benzer şekilde kullanılmıştır. Hatta *Şeb-i Nisan* şiirinde "Karşımda deniz, göklerin altında gezindim/ Durgun suya baktım ve dedim: ah ölebilsem" dizeleri Bachelard'ın *Su ve Düşler* adlı çalışmasında bahsettiği (2006: 94) Ophelia Kompleksi'ni yani suda ölümün beraberinde getirdiği hazzı hatırlatır. Çünkü durgun sular içinde bir ölüm, şair için yitirilen cennete dönüş hatta belki de yeniden doğuş olacaktır. Nesirlerde ise bazen bir boğaz gezintisinde bazen ışığın oyunları altında bazen de bir benzetme unsuru olarak karşılaşılan deniz, şiirdekenden daha çok öne çıkar. *Bize Göre'* deki yazılarda denizden özellikle de Boğaz'dan sıkça bahsedildiği görülmüştür. Bu anlamda denizin öne çıktığı kısımlar son derece dikkat çekicidir. Söz gelimi "Deniz Kıyısında" başlıklı yazısında bu imgeyi şöyle ele alır:

Güneşin sıcaklığından kaçanlar, deniz sularının serinliğine sığınıyor. Deniz, tehlikeli deniz, uslu bir fil gibi hortumunu toplamış, toprağın çıplak çocuklarını sırtında eğlendiriyor. Kumsallardan birine gittim ve koskoca denizle insan zerrecilerinin dostça oynaşmalarını, neşe bulmadan, seyrettim. Denizin çıplak insana bu aşağılaşarak boyun eğişi ne gülünçtü! Morfinle sınırları uyuşturulmuş, uyuklayan ve çoluk çocuğa gösterilen bir kafes arslanı kadar gülünç! Büyük kuvvetlerin itaat halinde görünüşü ruha ne ağır bir eza veriyor! Ölgün yaz denizini seyrederken bu ezayı, ruhu pençeleven bir kuvvetle hissettim (2014: 35).

Burada deniz ilk olarak eril bir kimlikle karşımıza çıkar. Tehlikeli ve tekinsiz olan deniz, genel durumunun aksine insanın karşısında âdeta sakinleşmiştir. Bu noktadan sonra şiirlerdeki gibi durgunlaşmış hatta "ölgün" olarak ifade edilmiştir. Yazının ilerleyen bölümlerinde ise dişil özellik göstermeye başlayan deniz suları anlatılır. "Muazzam tekneleri, hafif oyuncaklar gibi sallayan deniz" ifadesi Bachelard'ın (2006: 148) "Dört unsur arasında yalnızca su sallayabilir. Sallayıcı unsurdur o. Dişil niteliğinin ek bir özelliğidir bu: Bir anne gibi sallar" cümlelerini anımsatır. Bu noktada denize dişil bir kimlik yükleyebiliriz fakat cümlelerin devamında "bin türlü ejderlerin vatanı" denildiğinden deniz suyu yeniden eril kimliğe dönüşmüştür. Bu yüzden denizin burada androjenik bir kimlikte olduğu ifade edilebilir. Yine *Bize Göre'* de yer alan "Gece Gezintisi" başlıklı yazıda; deniz, bir benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Karanlık gece, "mercanlar, süngerler, yosunlar, bin türlü sedefler ve balıklarla dolu bir denizaltına" (2014: 38) benzetilmiştir. Bu anlamda denizin bilinçdışı sembolize ettiği de düşünülebilir. Zira "İlk İntibadan Sonra" başlıklı bir başka yazıda Haşim, vapura bindiğinde açık havanın onu sakinleştirdiğinden bahsettikten sonra, denizaltı ile bilinçdışı arasındaki benzerliğe de açıkça değinir. Ona göre tıpkı denizin altındaki süngerler, mercanlar gibi ruhumuzun altında da yaptıklarımızın nedeni olan birtakım gizlilikler vardır. Yazının son cümlesinde "deniz seyahati ruhun bütün dertlerine devadır" diyerek suyun rahatlatma özelliğine de vurgu yapar. "Mükeyyifât" başlıklı yazısında ise neşe ve elem arasında kalan insanın ruh hâli, ayın çekim gücüne göre alçalan ve yükselen denize benzetilmiştir (2014: 39). Bunların dışında "Deniz Aşırı", "Kartal", "Yanlız Mezar", "Kış Denizi" yazılarında da denizin benzer şekillerde kullanıldığını görürüz. Bunun yanı sıra gerek şiirlerde gerekse nesirlerde renkleri de işlevsel olarak kullanan şair, denizin ışığa göre değişen renkleri üzerinden suyun farklı yönlerine dikkat çeker. Söz gelimi *Gurabahane-i Laklakan*'da "Renkler Hakkında" başlıklı yazıda firuze renginde olan deniz sularından bahsetmiştir. "Sayfiyelerden Dönenler" yazısında ise sular laciverte dönüşmüştür. Suyun renginin böylesine değişimi, ışığın suyun üzerindeki etkilerinden ve bu durumun şairin zihninde yarattıklarından ileri gelmektedir. *Frankfurt Seyahatnamesi*'ndeki (1991: 8) "Gece" başlıklı yazıda (1932) ise "mürekkebe gibi siyah ufukların altındaki, sınırlı İstanbul denizinden" bahsedilmiştir. Bu

simsiyah göğün altındaki deniz, sınırlı olarak anıldığı için tekinsiz ve güvenilmez bir su olarak yorumlanabilir. Haşim'de manzara üzerinde dikkat çeken rengin empresyonist bir tavırla yansıtıldığı özellikle de suya yeni anlamlar kattığı ifade edilebilir. O hâlde Haşim'in eserlerinde denizin şairin ruh hâline, göğün rengine kısacası izlenimci tutuma göre değişkenlik gösterdiği bu sebeple de çok az örnekte rastlansa da zaman zaman eril nitelik kazandığı söylenebilir.

Göl ve Havuz Suyundan Dizeye Yansıyanlar

Ahmet Haşim'in eserlerinde suyun kullanımında dikkat çeken diğer metaforlar belli sınırlar içinde bulunan sular yani göller ve havuzlardır. Sıklıkla durgun, derin ve hatta ölü suların şairi olan Haşim, bu durumun bir göstereni olarak göllere ve havuzlara şiirlerinde ve nesirlerinde pek fazla yer vermiştir. Bu durum söz konusu kapalı havza sularının geçmişle bağlantılı birer imgeye dönüştüğünü de gösterir. Bu anlamda baktığımızda Haşim'de göllerin ve havuzun birer bellek mekânını andırıldığı da söylenebilir. Söz gelimi *Şir-i Kamer*'in ilk şiiri olan *Ruhum*'da, hem havuz hem de göl suları işlevsel bir şekilde karşımıza çıkar.

Hicran-ı muhitat ile solmuş, sarı, çıplak
Rakid, ölü bir havza düşen bir kuru yaprak
...
Bir göl gibi durgun uyuyan ruhuma nurun
Aktıkça, o sakin suda her lemâ-ı dûrun
...
Yalnız bu derin gölde senin açtığın izler
Bir gizli gamın şehka-ı seyyâlini gizler (2008: 98)

Şiirden alınan yukarıdaki dizelere baktığımızda şairin “durgun, uyuyan, ölü ve derin” kelimelerini sıkça kullandığını görürüz. Zaten havuz ve göl imgelerinin kullanımı bile suyun durgunluğuna, akmayışına dolayısıyla da hatırayı hapsedişine bir göndermedir. Mazinin durgun göl suyunda saklanan anıları, yarı karanlık bir anda, en derinden yüzeye başka bir ifadeyle bilinçdışından bilince çıkar. Böylece göl ve havuz da tıpkı nehir ve denizin durgun hâllerinde olduğu gibi unutulamayan geçmişin silikleşmiş silüetini verir. *Ruhum* şiirinden yıllar sonra 1921'de yazılan *Bir Günün Sonunda Arzu* şiirinde, akşam saatleri altındaki göl sularının huzur veren hâli göze çarpar. Öte yandan şiirin sonunda yer alan ve zaman zaman eleştirilere konu olan "Göllerde bu dem bir kamış olsam" dizisinde dişil su üzerindeki eril kamış imgesinin (Freud, 2014: 85) birlikte kullanılmış olmasıyla hazın yeniden üretilmesi söz konusudur. Esasında Haşim'in şiirinde eril ve dişil imgelerin birlikte kullanıldığı mısraların azımsanamayacak kadar çok olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle ateş ve suyun birlikte ele alındığı bölümlerde, hazın bu imgelerin birleşimiyle tekrar üretildiği söylenebilir. Nasıl ki su sanat eserlerinde daha çok dişil kimliğiyle öne çıkıyorsa ateş de eril bir imge olmasıyla hafızalara kazınmıştır (Bachelard, 1995. 47). Bu çerçeveden bakıldığında *Piyale*'deki şiirlerin ateşle akan nehirlerle, kıvılcak dönen sularla ve alev alev damlalarla dolu olduğu görülür. *Mukaddime*'de geçen “Âteş doludur, tutma yanarsın/ Karşında şu gülgûn piyâle...” (2008: 77) dizeleri bile ateş ve suyun birlikteliğini fısıldar. Bunun yanı sıra 1932 yılında yakın arkadaşı Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı bir mektupta yeni bir şiir serisine başlayacağını söyleyen şair, bu seri için yazdığı ateş ve suyun birlikteliğini içeren dördüğü de mektuba ekler (Haşim, 1991: 53).

Bir acem bahçesi, bir seccade
Dolduran havzı ateşten bade

Ne kadar gamlı bu akşam vakti
Gülüşün benzemiyor, mutâde

Haşim'de renklerin kızıl ve ona yakın tonlarda kullanımı da ateşi ve onun yanı başındaki suyu hatırlatır. Şairin pek çok çalışmaya konu olmuş 1920 tarihli *Merdiven* şiirinde bu durum açıkça görülür. Söz konusu şiirin bütününe hâkim olan renkler sarı ve kıızıdır. Öte yandan hem renkler hem de şiirde seçilen kelimeler yine ateşi çağrıştırır. Aslında *Piyale* kitabındaki 1920-1927 yılları arasında yayımlanmış hemen hemen her şiirde bu türden bir birlikteliğe "su ve ateşin evliliğine" rastlamak mümkündür. Şair *Ölmek* şiirinde "afaka şu'le halinde yükselen sular"dan bahsederken *Sonbahar*'da "Suyu yakuta döndüren hazan" diyerek kullandığı renklerle yine ateşe göndermede bulunur. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri de *Parlıt* şiirinin "Ateş gibi bir nehr akıyordu" dizesidir. Haşim'in sularının renkleri tıpkı göllerde olduğu gibi havuz metaforunun işlendiği şiirlerde de değişkenlik gösterir. Bu şiirlerde de yine ateşi anımsatan sıcak renkler öne çıkar. Aşağıdaki dörtlükte havuz suyunun değişimine özellikle vurgu yapıldığı görülür.

Gün bitti. Ağaçta neş'e söndü.
Dallar ateş oldu. Kuş da yakut.
Yaprakla kuşun parıltısından
Havzın suyu ergüvâna döndü. (2008: 224)

Haşim'in hayatının son yıllarına rastlayan bu tek dörtlükten oluşan şiirde, havuzun suyunun erguvan rengine dönmüş olması önemlidir. Erguvan kırmızı, kırmızıya mail, pembe, pembemsi, mor, eflatun, eflatunla mor arası gibi renklerle (Şenel, 2007: 4) tarif edilir. Suyun erguvan rengine dönüşmesi de dalların ateşle dolması da yine yukarıda bahsettiğimiz birlikteliği hatırlatır. Bunun yanı sıra şiirlerde suyla birlikte kullanılan bazı bitkiler de cinsellik çağrışımlarına sebep olabilir. *Evim* şiirinin "Rükud-ı sâyede açtıkça râz-ı çeşm-i kamer/ Havuzlarında açar deste deste nilüferler" mısralarında havuzun yanında sembolik anlamlar taşıyan nilüfer karşımıza çıkar. Nilüfer (lotus) mitolojide (Hint Mitolojisi) ciddi bir önem taşır. Buna göre kozmik sular üzerinde açan bin yapraklı altın nilüfer evrenin rahim ağzıdır ve ilksel yaratıcı güç olduğuna inanılır. Yani Hint mitolojisinde su dişil ve doğurgandır nilüfer de suların üreme organıdır. (Zimmer'den akt. Gezgin, 2015: 148). "Seyreyledim eşkâl-i hayatı/ Ben havz-ı hayalin sularında" mısralarıyla başlayan *Göl Saatleri* kitabındaki şiirlerde durgun sular üzerinde gezen kuğular da cinsel çağrışımları içermektedir. Şairin İzmir'de yaşadığı yıllarda Halkapınar taraflarında, sazlıklar üzerindeki kuşları seyrederek yazdığı şiirlerde (Bezirci, 1972: 50) günün farklı vakitlerinde ışığa göre değişen suyun üzerindeki kuğuların dansları dikkat çekicidir.

Suda yorgun, muzî tecelliler
Ediyor bir takarrübü ifşâ
Kuğular, leyl içinde, sine-küşâ
Geliyor, gözlerinde mestîler (2008: 139)

Suyun içinde geceye ışık saçan yorgun kuğular, güzel bir kadının dansını andıran bir estetiğe sahiptir. Kuğu suyun üzerindeki ağır hareketleri ve estetik duruşu itibarıyla dişildir. Bachelard (2006: 45) kuğunun beyazlığı ile edebiyatta çıplak kadını çağrıştırdığından ve suya giren kuğuyu hayranlıkla seyreden kişinin, suya giren kadını arzuladığından bahseder. Buna benzer bir şekilde Ögel de (2010: 531) Türk mitolojisinde kuğunun dişiliğine dikkat çeker. "Kuğu kızlar" motifi Eski Türklerde de var olan ve rengi dolayısıyla saflık ve kalp temizliği ile ilişkilendirilen bir motiftir. Yani kuğu hem fiziki yapısı hem de hareketlerindeki zariflik itibarıyla onu seyreden kişide hazzın yaratımına yardımcı olabilecektir.

değerde bir sembol olarak değerlendirilebilir. 1913 tarihli *Kuşuların Avdeti* şiirinde de aynı manzarayı görürüz. Yine bilinçdışında bastırılmış ilksel arzu, kendini suyun üzerindeki kuşular üzerinden göstermektedir. Durgun sular üzerinde süzülen kuğu imgesinin ardında göllerin içinde hapsolmuş annenin arandığı aşıkârdır. *Batan Ayn Kenarına Satırlar* şiirinde ise bu arayış hazzının daha önce bahsettiğimiz su ve ateşin birlikteliği ile ortaya çıktığı ifade edilebilir. "Ah o kuşlar ki şimdi bî-hareket / Suların âteşinde sallanıyor (2008: 143) mısralarında suların ateşinde sallanan ölü kuşlar ise ölen dişili hatırlatır.

Haşim'de durgun suyun kullanımıyla ilgili bir diğer önemli husus narsisizm ile ilgilidir. Zira göl ve havuzun yansıtıklarından biri de suya düşen eksik imgedir. Eksiktir çünkü hem annenin yitirilmesiyle hem de öznenin dile girişiyle bütünlük bozulmuştur. Bu yüzden suda Lacan'ın ayna evresinde bahsettiği kaybedilen bütüncül imge aranmaktadır. Bunun bir göstereni olarak bilinçdışından gelen bir dürtüyle *Hasta İken* şiirinde göl ile göz sözcükleri birlikte kullanılmıştır. Bu birlikte kullanımın ardında narsistik bir yaralanmanın izleri görülür. Şiirde ölümün verdiği durgunlukla yansıtma özelliğini yitiren gözler, ölü göllere benzetilmiştir. Söz gelimi su hem duruluğu ve besleyiciliği ile hem de "gören ve yansıtan unsur" olmasıyla kozmik bir narsisizmi, "bakanla aynalayanın ilksel birliğini" de hatırlatır (Gürbilek, 2014: 106). Bir çocuğun kendi imgesini seyrettiği ilk ayna ise annenin gözleridir. Bu bağlamda gözlerin ölü göllere benzetilmesi şiirin başından sonuna kadar söz konusu olan hastalık ve ölüm hâliyle birlikte yansıtıcı gözün yitirilişi anlamına gelir. Şiirdeki çocuk, anneye birlikte suyun parlıtısını ve yansıtma özelliğini de kaybeder. Yani annenin gözünden yansıyan bütüncül imge, onun yitirilişiyle kırılmış ve parçalanmıştır. Oysa çocuğun kendini değerli bir varlık olarak algılaması için annenin gözündeki ışıltının ve yansıtma özelliğinin önemi büyüktür (Tura, 2002: 24). Su imgesi şairin diğer şiirlerinde de yansıtma özelliği münasebetiyle narsistik yaralanmanın da bir habercisi gibidir. Aslında Narkissos'tan bu yana insanlığın ortak kaderine dönüşen sudaki çehreyi seyretme hâli, hem cinsel bir hazzı hem de bütüncül imgeye bir daha ulaşamayacak olmanın acısını içinde barındırır. Bu yüzden edebi metinlerde sıkça kullanılan ayna, su ve diğer tüm yansıtıcılar çoğu zaman hazzın yaratıcısı konumundadır. Yitik cennete bir daha asla ulaşamayacağının farkında olan her şair gibi Haşim de, annenin ikameleri olabilecek imgeler arasında gidip gelmeyle ve bunların tekrara dayalı kullanımıyla Sisifos gibi dairesel bir hareket sayesinde hazzı tekrar tekrar yaratır. Çünkü asıl keyif kaynağı kapalı dairenin çevresinde kendini sürekli üreten dürtüyü canlı tutmaktır (Zizek: 2005: 18).

Sonuç

İmgenin çeşitli kuramlar ve sembolik değerler ışığında çözümlenmesi; görünenin altındaki görünmeyeni, satır aralarında kalan mâziyi, bilincin arka sokaklarında kalan bilinçdışını verir. Su imgesinin edebi eserlerde kullanımı tesadüfi olmadığı gibi bilinçdışında bastırılanları gün yüzüne çıkarması bakımından önemlidir. Türk şiirinde su imgesini pek çok eserinde işlevsel olarak kullanan şairlerin başında şüphesiz Ahmet Haşim gelir. Onun hem şiirleri hem de nesirleri bu bağlamda bir okumayla değerlendirildiğinde sıkça kullanılan suyun, geçmiş, buna bağlı olarak da erken yitirilmiş anneyi anımsattığını ve zaman zaman bir kaçış mekânı olarak kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Zira insan doğumdan ölüme kadar, yitirdiği ve bir daha asla ulaşamayacağı cennete -anneye- ulaşmak adına bilinçdışında bin bir türlü fantezi ile yaşar. Haşim'in yitirilen cennete ulaşma arzusunu, ilk şiirlerindeki Dicle'nin aydınlatıcı suları ile son şiirlerindeki kapalı havza suları olan göller ve havuzlar üzerinden izlemek mümkündür. Elbette bu durum başlangıçtan sona kadar aynı çizgide değil çeşitli dinamiklerin tesiriyle değişkenlik gösteren bir şekilde karşımıza çıkar. Söz gelimi ilk şiirlerde genellikle su imgesi tek başına öne çıkarken; özellikle *Piyale*'deki şiirlerde ateş imgesiyle bir arada anılan sular dikkat çeker. Öte yandan sadece şiirlerde değil çalışmanın başından beri dikkat çekmeye çalıştığımız

üzere nesirlerde de su, yadsınamaz bir sıklıkla kendine yer bulmuştur. Ancak nesirlerde öne çıkan nehir, deniz gibi metaforlarla zenginleştirilmiş suların şiirlerdekinden kimi zaman farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Yine de bu sular şairin empresyonist tavrını yansıtmaması bakımından dikkate değerdir. Öte yandan Ahmet Haşim'in eserlerinde suyun kullanımıyla ilgili nehir, deniz, göl ve havuz kullanımının hangi dönemlere rastladığına da dikkat çekmek gerekir. Özellikle şiirlerde bu metaforların kullanımıyla ilgili bir ayırım yapmak gerekirse şairin nehir sularını daha çok ilk şiirlerinde, göl ve havuz sularını ise sonraki yıllarda kaleme aldığı şiirlerde kullandığı görülmüştür. Deniz ise Haşim'in daha çok nesirlerinde bir benzetme unsuru olarak öne çıkar ve zaman zaman eril zaman zaman da dişil özellikleriyle anılır. Netice itibarıyla Haşim'in melankolisine en uygun imgenin su olduğu ve bu imgenin onun üslubu hakkında çıkarıma varabilmek adına bir anahtar niteliği taşıdığı söylenebilir.

Kaynakça

1) İncelenen Eserler

- Haşim, A. (2008). *Bütün Eserleri I- Bütün Şiirler: (Piyale/ Göl Saatleri/ Diğer Şiirler)*. (Hzl. İnci Enginün- Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Haşim, A. (2014). *Bütün Eserleri II Bize Göre ve İkdâm'daki Yazılar*. (Hzl. İnci Enginün- Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Haşim, A. (1991). *Bütün Eserleri III: Gurabahane-i Laklakan ve Diğer Yazılar*. (Hzl. İnci Enginün- Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Haşim, A. (1991). *Bütün Eserleri IV: Frankfurt Seyahatnamesi/ Mektuplar/ Mülakatlar*. (Hzl. İnci Enginün- Zeynep Kerman). İstanbul: Dergâh Yayınları.

2) Yararlanılan Kaynaklar

- Bachelard, G. (1995). *Ateşin Psikanalizi* (Çev. A. Yiğit). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve Düşler: Maddenin İmgelemi Üzerine Deneme*. (Çev. O. Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bezirci, A. (1972). *Ahmet Haşim*. İstanbul: Oluş Yayınları.
- Eliade, M. (1992). *İmgeler ve Simgeler*. (Çev. M.A. Kılıçbay). Gece Kitapları: Ankara. Eliade, M. (2014). *Dinler Tarihine Giriş*. (Çev. L. A. Özcan). İstanbul: Kabaçlı Yayınları.
- Demirel, Ş. (2009). Divan Şiirinde Erguvan. *Turkish Studies: International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(8), 1000.
- Freud, S. (1999). *Sanat ve Edebiyat*. (Çev.E. Kapkın ve A.T. Kapkın). İstanbul: Payel Yayınları. Freud, S. (2014). *Psikanalize Giriş- Rüya*. (Çev. C. İdemen). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gezgin, D. (2015). *Bitki Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Gürbilek, N. (2014). *Kör Ayna, Kayıp Şark- Edebiyat ve Endişe*. İstanbul: Metis Yayınları. Kaplan, M. (2007). *Şiir Tahlilleri I- Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*. İstanbul: Dergâh Yayınları. Newall, D. (2012). *Empresyonistler: Ayrıntıda Sanat*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi*. I. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İ. (1992). Ahmet Haşim'in Şiirinde Karamsarlık. *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ahmet Haşim Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, 13-22.
- Rank, O. (2014). *Doğum Travması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Serullaz, MaMurice (1983). *Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi*. (Çev. D. Erbil). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tanpınar, A. H. (2007). *Yahya Kemal*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Tanpınar, A. H. (2016). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları. Tura, S. MMurat. (1996). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Zizek, S. (2005). *Yamuk Bakmak Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş*. (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, C. G.. (2005). *Dört Arketip*. (Çev. Z. A. Yılmaz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Wellek, R. & Warren, A. (2011). *Edebiyat Teorisi*. (Çev. Ö.F. Huyugüzel). İstanbul. Dergâh yayınları
- Wöfflin, H. (2015). *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*. (Çev. H. Örs). İstanbul: Remzi Kitabevi.

03. *Tehzibü'l-Kelām fî Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* adlı galat sözlüğü ve özellikleri

Yakup YILMAZ¹

Rojda DİNÇER²

Öz

Etimoloji, eskiden günümüze değin çok merak edilen alanlardandır. İnsanların bir mazisi olduğu gibi kelimelerin de bir mazisi vardır. Onların mazisini etimoloji araştırır. Yaşanmış ses, biçim ve anlam değişikliklerini zamana ve mekâna göre araştırıp ortaya koyan etimolojidir. Etimoloji modern ve batılı bir kavramdır. İslam kültüründe etimoloji yerine lahn ve galat kelimeleri kullanılır. Lahn cümledeki değişimleri, galat ise kelimedeki değişimleri ele alır. Bu çalışmada *Tehzibü'l-Kelām fî Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* adlı eser ele alınmıştır. Eserin müellifi M. Rüşdü olarak geçer. Eser İstanbul'da, Âlem matbaasında, Ahmed İhsan yayını olarak 1313 [1895] tarihinde basılmıştır. Yazar eserin yazılma amacını “Eserdeki galat sözleri kullanmayalım, doğru kelimelerin doğru biçimlerini kullanalım.” diye ifade eder. Ön sözde *lağn, müvelled, muğarref, ğaşv* terimleri açıklanmıştır. Eserde izlenen açıklama yolu şu şekildedir: “Madde başları ve farklı biçimler koyu yazılmıştır. Açıklamalar küme ‘}’ işaretinden sonra başlamaktadır. Anamlar parantez ‘(.)’ işareti içinde verilmiştir. İlave olarak bu açıklama kimden alıntıysa o alıntı eserin müellifi yer almaktadır. Eserde bazı kelimelerin etimolojik incelemesi yapılmıştır. Eserde alıntılanan kaynak olarak, Arapça ve Türkçe olmak üzere toplamda yirmi eser listelenmiştir. Eserin son sayfasında yazara ait olduğu iddia edilen basılmamış toplamda on sekiz eser bulunmaktadır. Bu eserlerin içeriğine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Eserin içeriğinde Arapça, Farsça, Yunanca, Ermenice, Fransızca, İtalyanca, İngilizce ve Rumca kelimeler bulunmaktadır. Eser, 146+[15] sayfadan oluşmaktadır. Eserin 147-153. sayfa aralıklarında eserin birinci cildinin münderعاتı bulunur. Buna ek olarak 154-158. sayfalarda ise *İstidrakat* başlığı altında hata-sevap cetveli yer almaktadır. Bu çalışmada eserin planı, madde başları, madde başları inceleme yöntemleri ve eserde faydalanılan, alıntılanan kaynaklar üzerinde incelemeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Etimoloji, galat, galat sözlükleri.

Galat dictionary named *Tehzibü'l-Kelām fî Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* and its features

Abstract

Etymology is one of the most popular domain from the past to present. Just like people have a past, words have a past. Etymology investigates their past. It is the etymology that investigates and reveals the changes in sound, form and meaning according to time and place. Etymology is a modern and western concept. In Islamic culture, the terms *lahn* and *galat* are used instead of etymology. *Lahn* deals with changes in the sentence, and *galat* deals with changes in the word. In this study, the work titled *Tehzibü'l-Kelām fî Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* has

¹ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (İstanbul, Türkiye), yilmazyakupbey@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6230-8850

² YL, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD (Kırklareli, Türkiye), dincerrojda7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4540-3124.

been discussed. The author of the work is M. Rüşdü. The work was published in Istanbul and in the Âlem printing house, as Ahmed İhsan publication on 1313 [1895]. The author expresses the purpose of writing the work as follows: "Do not use the *galat* words in this work, use the correct forms of the right words." In the preface, the terms "*lağn, Müvared, muğarref, ğaşv*" are explained. The way of explanation followed in the work is as follows: Headwords and different forms are written in bold. Descriptions begin after the '}' sign. Meanings are given in parentheses '(.)'. In addition, if this explanation is quoted from, the author of the excerpt is given. Twenty works are listed in Arabic and Turkish as the source quoted in the work. On the last page of the work, there are eighteen unpublished works claimed to belong to the author. There is no information about the content of these works. The content of the work includes Arabic, Persian, Greek, Armenian, French, Italian, English and Greek words. The work consists of 146+[15] pages. The table of contents of the first volume of the work is located between 147-153. pages of the work. In addition, on pages 154-158. there is an error-mitzvah scale under the title of *İstidrakat*. In this study, studies were made on the plan of the work, the headings and methods of analysis, and the sources used and cited in the work.

Keywords: Etymology, galat, dictionaries of galats.

Giriş

Kelimelerin nesnelere ve durumları göstermesi veya karşılaması, geçmişten günümüze değin insanların en çok merak ettikleri dil konuları arasında yer alır. Buna köken bilim de denen etimoloji terimi karşılık olarak gelir. Etimoloji, bir dildeki kelimelerin kökenlerini inceleyen bir dil bilimi dalı, köken bilimidir.

Çağdaş etimolojinin genel ilkelerinde olması gerekenler “a) Bir sözcük ya da sözcük ögesinin en eski biçimini ve ona paralel olarak gelişen bütün biçimlerini belirtmek gerekir. b) Bir sözcük ya da sözcük ögesinin içerdiği her ses, genellikle köken (etimon) adı verilen kaynak sözcükte, ona denk seslerle karşılaştırılmalıdır. c) Sözcüğün ait olduğu dilin, belirlenen ses bilgisi ile ilgili karşılıklarındaki her türlü saptama ve değişme, bilimsel olarak açıklanmalıdır. d) Sözcüğün tarihsel biçiminde ortaya çıkan her türlü anlam kayması da belirtilmelidir. e) Bir dilde yabancı sesleri ya da ses bileşimlerini içeren, dildeki öteki sözcüklerden kopuk kalan ya da olağan fonetik karşılıklardan sapma gösteren sözcükler, büyük olasılıkla, başka dillerden alınmıştır. Bu durumda sözcüğün hangi dilden geldiği tespit edilmelidir (Yakın, 1997, s. 140).” şeklinde sıralanmıştır.

Köken bilimini inceleme çalışmaları Platon’a kadar gider ve onun yazdığı *Cratylus*’da dilin kökenine eğilir. Platon, nesne adının bireysel tercihlere göre değişmeyeceğini öne sürer (Roy Harris, 2002, s. 1-17). Etimoloji kelimesi, Eski Yunanca *etymos* ‘gerçek’ ve *logos* ‘bilgi, mana’ kelimelerinden oluşur, ‘gerçek anlam’ veya gerçek anlam bilgisi diye açıklanır (Stachowski, 2011, s. 1). Etimoloji kimilerine göre, kelimenin hangi dilden girdiğini göstermekten ya da en eski şeklini göstermekten ibaretken kimilerine göre de kelimeyi oluşturan yapımları ekleri ve sözcüğün götürebildiği, yapılarına ayrılabilirdiği en küçük birimlerin gösterimidir (Ölmez, 2019, s. 122).

Türkçe’nin etimolojisi konusunda batılı bilim adamları Türk dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle Sir Gerhard Clauson’un *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* adlı etimolojik sözlüğü, Andreas Tietze’nin *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, Martti Räsänen’in *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkisprachen* adlı etimolojik sözlüğü dikkat çeker. Türklerin hazırladıkları içinde Hasan Eren’in *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, İsmet Zeki Eyüpoğlu’nun

Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü ve Tuncer Gülensoy'un *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* sayılabilir.

İslam dünyasında kelimelerin kökenleri konusu 19. asra kadar galat kavramıyla ele alınmış, bu amaçla da çok sayıda galat sözlüğü de hazırlanmıştır. Buna göre galat sözlük anlamı bakımından 'yanlış (kelime veya söz), yanlış' anlamlarını karşılar (TDK, Türkçe Sözlük, 2011, s. 899). Terim olarak da *başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerden Türkçeye geçen, biçim ve anlam değişikliğine uğrayarak kullanılan kelimelere sözlükçülerin verdiği ad³* demektir (Kaçalın, 1996, s. 301).

Mehmed Hafid Efendi'nin sözlüğünde 317. sayfanın 16-19. satırlarında 759. maddede yer alan galat tarifi de şöyledir (Yılmaz, 2018, s. 19): **Galat:** *Yaçni şā ile "Fīlān ādem ğisābda ğalaş eyledi." dēler. *Arabide ğisābda sehv ü ğaşāya āhīrde tā ile ğalat ta*birinden bu daĥı ğalaş olacaĥı āşkārdır; zirā *ulemā-yı a*lām ğalaş ħavilde ve ğalat ğisābda isti*māl olunduĥunu fark ve temyiz eylemişlerdir.* Yani sözde ve hesapta yanlış anlamında kullanılmıştır.

Galat sözlükleri ise galat sözlerinin toplandığı, bazılarının ansiklopedik hususiyetler gösterdiği doğru-yanlış sözlükleridir. Madde başlarında genel söz varlığında kullanılan hemen her tür kelimeden örnek yer alır (Yılmaz, 2018, s. 19). *Tehzibü'l-Kelām fi Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* adlı eser de bir çeşit galat sözlüğü sayılır.

Eserin Planı

Galat sözlükleri arasında farklı bir yeri olan Tehzibü'l Kelam'ın yerleşim planı şu şekildedir:

Dış kapakta M. Rüşdü şeklinde müellif adı yer alır. Müellif adının altında *Tehzibü'l-Kelām fi Lisāni'l-Havāssı ve'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām* şekliyle eserin tam adı mevcuttur. Eser adının altında üç beyit altında farsça bir manzume verilmiştir. Bu manzumelerin altında elif harfi ve hemen altında birinci cilt yer alır. Sonrasında da şab'a-yı ulā ifadesiyle birinci baskı olduğu belirtilir. Sonrasında Maarif nezaret-i celilesinin 657 numaralı ruhsatnamesiyle baskı izninin verildiği belirtilir. İzin ifadesinin altında yayın yeri olarak İstanbul yayinevi olarak Âlem matbaası, yayıncı olarak Ahmet İhsan ve şürekasıdır. Yayın tarihi olarak da 1313 yılı verilmiştir.

İç kapakta dış kapaktan farklı olarak farsça manzume yer almaz onun yerine eserin tesvit tarihi olarak bed'î tespit tarihi on iki reb'î çu çlevvel 1308 bed'î tebyîz tarihi, yani temize çekilmiş tarihi 6 cemâziye çlevvel 1312 tarihleri bulunur. Bu da 5 Kasım 1894 tarihine tekabül eder. Ancak baskı tarihi h. 1313 [1895] olarak verilmiştir.

Altıncı sayfada eserde istifade edilen belli başlıklı kaynaklar verilmiştir.

7. ve 10. sayfalarda *Teķārîz* başlığıyla esere yazılan takrizler sunulmuştur. Takrizlerden biri Mevlana Rıza, Sa'id'in sonuncusu da Akif Paşazade Reşid'indir. 11-15. sayfalarda Mukaddime-yi Kelam başlığıyla ön söz verilmiştir. 16. sayfa boştur. 17-146. Sayfalarda 228 madde olarak belirlenmiştir ancak bazı maddeler iki kere yazılmıştır. Toplamda 305 madde başı bulunur. Bu sözlükte Mustafa Rüşdü'nün Galat olarak belirlediği kelimeler yer alır. 147-153. sayfalarda eserin birinci cildinin münderacatı bulunur. 154-158. Sayfalarda *İstidrakat* başlığı altında hata sevap cetveli bulunur. Arka kapakta eserin fiyatı 6,30

³ Geniş bilgi için bk. KAÇALIN, M. S.: "Galat", *DİA*: XIII, 301.

kuruş olarak verilmiştir ve hemen altında müellifin basılmamış eserleri sıralanmıştır. Eserin bazı kısımlarında dipnot yöntemi kullanılmıştır.

Eserin Ön Sözüde Geçenler

Eserin ön sözü 11-15. sayfalar arasında yer alır. Ön söz, eserin yazılış gerekçelerini açıkladığı gibi galat sözler hakkında da fikir vermektedir. Ön sözde ele alınan konular kısaca şöyledir:

1. Kimse galat söz kullanmaktan kaçamaz.
2. Galat sözlere dair yazılanlar azdır, galat sözlerin bilinmesi de seçkin zümrenin uhdesinde kalmıştır.
3. Galat sözlerin hangileri olduğu bilinmeyince yeni yazarlar yazdıkları metinlerde bunları kusurlu kullanmaktadır.
4. Yazmaya başladığımda bu galat sözleri ben de yanlış kullanırdım, uzun zamandır topladığım malzemelerin neşrini ve başkalarına faydasını uygun buldum, neşrettim.
5. Eser mükemmel değil, kusurları var, okuyucu bunları bağışlasın.
6. Eseri yazmaktaki amaç: *Derūnunda mūnderic ğalaşātı kaş*ā isti*māl etmemeliyiz, dāḫimā o muşāğğāğāt dāḫiresinde konuşub yazışmalımız.*
7. Yanlış anlamda kullanılan kelimelerin de doğru anlamlı hallerini kullanmalıyız.
8. *Lağn, müvelled, muğarref, ğaşv* terimleri açıklanmıştır.
9. Elde daha toplanmış malzeme mevcut olup zamanı gelince onlar da neşredilecektir.

Eserin Madde Başları

Eserde yer alan 305 madde başı şunlardır:

Allāh: [17/1], abdāl: [17/2], avān: [18/3], emnen (-ve sālimen): [19/4], abone: [19/5], a*rāb-a*rabī: [20/6], arnabud: [21/7], ümmü hān: [22/8], ayvān: [22/9], ünās (zükūru-): [23/10], arāzi-erāzi: [23/11], ibākat: [24/12], Eyyüb (-Sulşān): [24/13], enāniyyet: [25/14], iz*ān: [26/15], avāni: [26/16], ed*ıyye ve ebniyye: [27/17], izā: [28/18], ibā: [28/18], el-ān: [29/19], üdüçl qahr-*üdüçl qahr: [30/20], emekdār: [30/21], ekserisi [30/22], evvelkisi, ötekisi ve birisi, kendisi [31/22], evvelsi, evvelisi (gün): [31/22], iğrāk-ı nār: [31/23], idrīs şāhı: [32/24], ilcā-yı zāruret: [32/25], idrār ve müdirr: [32/26], ef*ı: [33/27], ibn-bin: [34/28], uğur: [34/29], ordu: [35/29], ālāy-ı (-vālā): [35/29], arslan: [35/29], ārsūn: [35/29], ezberden: [36/30], isrāçil-ķābil: [36/31], ez-an cümle: [37/32], emirüçl-ğac: [37/33], iğtimāldir ki: [37/34], iķāmet-beytütet: [37/35], iskān ve meskūn: [38/36], āmed şod ve āmed ü ref: [38/37], āşikār-āşikāra, āşikāre: [38/37], egerçi-gerçi: [38/37], idrāk (...i etmek): [39/38], istilā (...e etmek): [39/38], iğticāc (...i etmek): [39/38], inābe (...den-almak): [39/38], iltiyām-şifā: [40/39], in*ām-iğsān: [40/40], itğāf-ihdā: [40/40], emāret ve esāçet: [40/41], ze*āmet, hīşābet başālet, velādet, ķabāle, iyānet, hāsāset, kehānet, felāhat, riyāset, ğacāmet, esāret, neżāret, şmā*at, seyāğat, niķābet, bedāçet, risālet, sefāret, velāyet, seyāğat, sefālet, ferāset, vezāret, beşāret: [41/41], iślāğ olmaķ: [41/42], iş*ār: [41/43], ilā māşāçaçllāh ve inşāçaçllāh: [41/44], infāz-tenfīz: [42/45], i*tirāz-tā*riz: [42/46], intikād-tenķid:

[42/46], içcāz-ih̄tišār: [43/46], işnāb-şatvîl: [43/46], istihza-teğekküm: [43/46], iktizā-icāb:[44/47], idhāl-ilğāk: [44/48], ekmek: [45/49], aksırmaç: [45/49], eyü-iyü: [45/49], imtişāl-inkıyād: [45/50], izcāc-taçciz: [46/50], inhimāk-meyl: [46/50], istiğyā-ğayā: [46/50], istiğyāç-ğayā: [46/50], iclāl-taẓīm: [46/50], intibāh-teyakkuẓ: [46/50], izāğ-tavẓiğ: [46/50], ibcāl-tebcil: [46/50], itmām-tetmim; ikmāl-tekmil: [46/50], istiğkār-tağkîr: [47/50], efendim: [47/51], aña, anlar, anı: [47/51], artırmak: [47/51], olmuş idi, olmuş iken: [47/51], arkaðaş: [48/51], oldukları: [49/51], olmaya-gitmege: [49/51], aşlamaç: [49/51], ederek: [49/51], islāmıyyet: [49/52], islāmılk, taçizlik, teğāüdlük, kabzlık: [50/52], imāmetlik, şegādetlik, hîşābetlik, vekāletlik: [50/52], ahālî: [50/53], ahālî-yi ğamiyyet mendan: [50/54], esās-ı beyyiyye: [51/55], ol vecihle neden?, üç- biñ, dört yüz, ötedenberi, vuķūyāfta, vuķūy bulan, ol bābda, ğālbuki, maç-a-mā-fih, fimā baçde, şānki, ertesı, inşāçallāh, bağısle, anuñçün:[51/56], olduğu için: [52/56], ālāt u edevāt, çadd u şümār, yād ü tezkār, etraf u eknāf, ğüsn ü ān, çavķ u teçhîr, beyt ü ğayret, vaķt u zemān (-ile), neşv ü nemā, ifk ü iftirā, zarar u ziyān, mürur u çubūr, faķr u fāķa, ref u çalā, çadd u iğşā, mest u hārāb, çahd u peymān, afv ü safğ: [53/57], ay mehtābı: [53/58], azu dişi: [53/58], engüşt ber-dehān-ı ğayret, çire-desti-yi mahāret, ser-zede-yi (nümāy-ı) žuhūr, pā bercā-yi tecavüz, sedd-keş-i mumāneçat, rū berāh-ı çazîmet, peygüle-nişin istirāğat, küşe ğüzün-i inzivā, destkeş-i ferāğat, girden-i dāde-yi şāçat: [54/59], iğnedenlik, buhürdānlık, rihdānlık: [54/60], isbāl-isrā-ibçās, irsāl-sevķ-tesyār, çizām-tesrib: [55/61], iskender (-žüçlķarneyn, rümî, kebir, yunani): [56/62], abanoz, abnuz: [60/63], ebū ğanife: [60/64], ibrā-tebriye, [61/65], ekseriya: [61/66] ehemmiyet: [61/66], ebhet-übhet (+li): [61/67], esās-ı çaviyye: [62/68], üslüb-ı fārisiyye: [62/68], iddiçā-yi vāķıçā: [62/68], iştiħār-ı kāzibe-ve-ençām-ı çaliyye-ve-ğakķ-ı sābıķa: [63/68], iskele-yi mezküre: [63/69], asya-yi vusşā, afrikā-yı ğarbî, almanya-yı şimālî, britanya-yı kebir, düvel-i avrupa, volķān-ı bağrı, ağvāl-i coğrafya, çanāl-ı mezkūr, ğazete-yi muçtebere, muğarrerāt-ı diplomatiķiyye, bando-yı çaskerî, debo-yi çaskerî, şabur-ı evvel, çomısyon-ı mezkūr, ğummā-yı tifoidi, kraliçe-yi mümā-ileyhā, İmparator-ı müşārün-ileyh, marş-ı millî, liman-ı mezkūr: [64/69], ahşāb (-hāne): [64/70], iddiçā etmek: [65/71], iğtirāş etmek: [65/71], eyyām-ı hevā: [65/72], adam çakıllı: [65/72], üfgende: [65/73], arāzi-yi mîriyye: [66/74], emirnāme- yi çaliyye: [66/75], ay ve ay, ğün be ğün, diz be diz: [67/76], üssüç-esās: [67/77], ih̄tiyāra, faķire, çacize:[68/78], münķaziyye (müddeti-), mesmüçā (daçvāsi-): [68/78], bi-kes, zenne (-çorābi): [69/78], zengine:[69/78], çazālar, eşyālar, ahālîler, şalebeler, ğudüdlar: [69/79], icāra vèrmek ve icāra (dükkānın...): [71/80], iştiğār etmek: [72/80], inābe almak:[72/80], olduğundan için, olsun için: [72/81], en çalā (pek-, daha-, ziyāde-, ğāyet-): [73/82], eğād (-vaķçası): [74/83], āşifāne: [74/84], edüğünden, edüğü: [75/85], aşğāb-ı ğönülnden: [75/86], açık meşreb: [77/86], eytām: [77/87], açcāz (- çārāne): [77/88], aç, ağaç, çorāp: [78/89], āfet-i dünyeviyye: [78/90], avrupa: [80/91], olmağla (- berāber): [80/92], atabüg: [81/93], itğām ve müttehim: [82/94], oķķa: [83/95], işkāl etmek (...si): [83/96], imlā (uşul, hāvācesi): [83/97], imlā (dereyi, şişeyi etmek):[84/97], aķrabā: [84/98], efrenc: [85/99], ārāyiş, ālāyiş: [85/100], enmüzec:[85/101], ehviye-yi laşife teğanni: [86/102], ümmet-çavm-millet: [86/103], opera-dram; perde: [87/104], imdād geldi: [88/105], emmāre: [89/106], ise de, faķaç: [89/107], üçün biri: [90/108], ahz ve girift-derdest-tevkif: [90/109], emteçā: [91/110], emānet-vedıçā: [91/110], eyvaçllāh: [92/112], elastikiyyet: [92/113], evķāf-ı çurrā çaçarı: [93/114], aşilzāde: [93/115], eyyām-ı bāhūr: [93/116], usul-i mezkūr: [93/117], aşlās ve aşlāsi (bağr-i muhiş-): [94/118], ictirā-ictisār: [94/119], ihānet-hiyānet: [95/120], ehl-i ķible: [95/121], āstar: [95/122], eni konu- eni konu: [96/123], imāme: [96/124], ebedüçl-ābidin ve ebeden ābād: [97/125], emāneti çaçār vāridātı: [97/126], abur cubur: [98/127], aynalıçavāķ: [98/128], erğuvān (erğuvān (fa.)): [98/129], inşād: [99/130], avanāç: [99/131], eşedd-i iğtiyāç ile muğtāç: [99/132], esb-keşān: [100/133], abrāş, ebrāş, ablāk, ağmāk, ahārāç, aşķār: [100/134], istiğmām: [100/135], ālihe (ğüsn-ālihesi): [101/136], ırğat-ırğād: [102/137], ispirto: [102/138], iķtidār (-ilāhi)-ķudret (-m yok): [103/139], ih̄tirāç-icād: [103/139], eçāzım (umūr) ve eçālî (-cibāl): [104/140], ecinnî: [104/141], incir: [105/142], armud: [105/142], ibtisām-tebessüm ve ibtisām

étmek: [105/143], ibrāz-izhār: [105/144], ağkām, tağkīm: [106/144], isticlāb-celb: [106/144], iktisāb (nuḳūd)-kesb (faḥr ü server): [106/144], ittikā (ağaca-étmek), i×timād-istinād: [106/144], iblāğ-tebliğ: [107/144], atsız: [108/145], itti×āb (-zih): [108/146], inzāl (-ḳurān)-tenzil: [109/147], ibrışim: [109/148], islim: [109/149], āşüfte-ālüfte: [110/150], aḥbār (ka×buçl-aḥbār): [110/151], iki öksüzler: [110/152], anḳaravî, edirnevî, bursevî, fransevî: [110/153], ikrāh (...dan étmek) -istikrāh: [111/154], istiknāh (-mādde): [111/154], üşerā: [112/155], āvāze-yi şöhret: [112/156], erişte: [113/157], engüşt: [113/158], istid×ā-istirğām-ricā-temenni-iltimās-şaleb: [114/159], arāzi-yi müvvāt (mevāt arāzi-yi): [114/160], isticvāb-istinşāk: [114/161], ataşe militer: [116/162], ebeveyn-aḳrabā-×amca-dayı: [116/163], ağavāt: [117/164], ebuçl vefā (şeyḥ): [117/165], ermile: [117/165], enmile (-zib...): [117/166], ifşāriyyelik, ramażāniyyelik: [118/167], ayālet-eyālet: [118/168], el-veledü serābiye (bābüçl vāv): [118/169], el-muḳadder-i kāçin (bābüçl mim): [118/169], üstüvā (ḥaşşu-): [119/170], ıçkırık: [119/171], alp: [119/172], ustūra: [120/173], albom: [120/174], acar: [120/175], erdeb: [121/176], araba: [121/177], üşşüvāne-yi ḳāçim: [121/178], etüv (-makinesi): [122/179], anaşon: [122/180], isfenāḥ: [122/181], iğyānen: [123/182], öfke: [123/183], iğrāz (-rütbe): [123/184], üsküdar: [124/185], usḳuna: [124/186], eshām: [125/187], arz-ı muḳaddes, zirā×-ı mi×māri, biçr-i ×amık, nār-ı şedid, üzün-ı kebir, şems-i münir, ḳavs-i mezkūr, riḥ-i şedid, ḳadem-i ×ālā, dāl-ı mühmel, cım-i fārisi, sinn-i aşgar: [126/188], üzeyn-i eyemen: [126/188], ehl-i dil: [127/189], erbāb: [127/189], ibne: [128/190], işkenbe: [128/190], işkence: [128/191], isti×fā vèrmek: [129/192], ×arz-u ğāl vèrmek: [129/192], ezā ve evveliniç (cemāzieçl-): [129/193], amelikān bezi: [131/194], amān: [131/195], afyon: [131/196], isrāf-tebzīr: [132/197], ispenciyaşi: [133/198], emniyyet: [133/199], oyan: [133/200], elbetde: [134/201], izhār-ı tezellül: [134/202], iftirā-bühtān-ğybet: [134/203], ihvāniyyāt: [135/204], ğikemiyyāt, ḳiyemiyyāt ve ğikemiyyün: [135/204], āsimān-āsumān: [136/205], aşlından (ḳāle-ḳavale) idi: [136/206], otlaḳiyye (-resmi): [137/207], ümid: [137/208], a×lāçen (şānını): [138/209], muvaḳḳaten, ×ādeten: [138/209], ma×nen: [139/209], ityān: [139/210], istihāl: [139/210], iğtirār: [140/210], afacan: [140/211], edām-Allāhu eyyām-ı ‘ömr ü devlete: [140/212], irticāl (-en), bedāhet (biçl): [140/213], işşibār-şabr: [141/213], igdiş, igdiç: [141/214], aşpar-aşpür: [141/215], armığan: [141/216], istinkāf-ımtinā×-ibā-i×rāz: [142/217], ünsiyyet: [142/218], ondalık: [143/219], ortanca: [143/220], arma: [143/221], āher (-li ḳāğid): [144/222], işğāl: [144/223], intiğāl-mesh-ıselḥ-ilmām: [144/224], i×tibār: [145/225], aḳdemce: [145/226], izāle-yi bıkır [bıkır (izāleyi-): [145/227], ilāhi! yā rabbil!: [146/228].

Eserin Madde Başlarını İnceleme Yöntemi

Yalnız Elif harfini içeren bu eserde Farsça, Arapça kelimelerin dışında Batı kaynaklı kelimeler de vardır. Eserin mukaddimesinde müellif, Türkçede pek çok galat kelime bulunduğunu, herkesin özellikle de zümre-yi havasdan olan her adamın galatattan mücerred takrir ve tahrir emelinde bulunması gerektiğini söylemektedir (Kültürel, 2008, s. 8). Bu eserde yazar faydalandığı eserleri maddelerin sonunda beyit ve mısralardan alıntı yaparak göstermiştir. Eserde bazı kelimelerin etimolojik incelemesi de yapılmıştır. Bunlara örnek olarak:

[45/49a] **ekmek** < **etmek**: Bunu *etmek* yazmalı. Çünkü, aslı Çağaşayca *ötmek*dir ki ‘bir şeyçi âteşte ısıtmağ, âteşle kızdırmağ’ ma×nāsında maşdardır. İğtimāl ki *ütü* de bundan müştāḳdır. [Ve lehü]

Üstteki 49. madde başından tespitlerimiz şöyledir:

Madde başları koyu yazılır. Farklı biçimi varsa o da koyu yazılır. Açıklamalar küme ‘}’ işaretinden sonra başlar. Anlamlar parantez ‘( )’ işareti içinde verilir.

[45/49b] **aķşırmaķ** < **añşırmaķ**: añ 'dimāğ' dan gelen bādî gēnizden çıkarmak, aşıse urmak. Ğalaşı **aķşırmaķ**. (Ağmed Vefiķ Paşa)

Üstteki 49b. madde başından tespitlerimiz şöyledir:

Madde başları koyu yazılır. Farklı biçimi varsa o da koyu yazılır. Açıklamalar küme '}' işaretinden sonra başlar. Anlamlar parantez '( )' işareti içinde verilir. İlave olarak bu açıklama kimden alıntıysa o alıntı eserin müellifi verilir.

Eserde Faydalanılan, Alıntılanan Kaynaklar

Eserin başında cilt kapağının hemen devamında alıntılanan kaynak olarak Arapça ve Türkçe olmak üzere toplamda yirmi eser listelenmiştir. Bu eserlerin bir kısmı ele alınıp incelenmiş, yeni baskıları yapılmıştır. Hatta listenin sonunda *ve ğayrihim* denilmiş, başka kaynakların da olduğu işareti verilmiştir.

Eserler müellifleriyle beraber şöyledir:

Nāci (merğūm), *İşşilāğātı-Edebiyye*

İbnü'l Sikkit (rağmetu'llāh), *İslāğū'l-Manşik*

Şeyh Muğammed Cemālū'd-din (rağmetu'llāh), *Tağrifāt*

İsmā'il aArif Beg, *Terceme-yi Taaribāt-ı İbn Kemāl*

Kaçım-maķām aİzzet Beg, *Taşğığū'l-Ğalaşāt ve'l-Muğarrefāt fî'l-Esmāci ve'l-Luğāt*

es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcāni, *Taarifāt*

İbn Kemāl (merğūm), *et-Tenbih aalā Galatı-l-Cāhil vean-Nebih*

Cevheri (rağmetu'llah), *Durratu'l-Ğavvās*

Merğūm Ğafid Efendi, *ed-Dürerü'l-Müntehabātü'l-Mensüre fî İslāğil-Ğalaşātı'l-Meşhüre*

İbn Kemāl (merğūm), *Deķāçiku'l-Ğaķāçik*

Reşād Beg, *Ğalaşāt*

Sırrı Paşa, *Ğalaşāt*

İbn Kemāl (merğūm), *Ğalaşātu'l-aAvām*

Şeyh İsmā'il Ğaķkı (ķuddise sırruh), *al-Furūķ*

Müstecābi-zāde aİşmet Beg, *Furūķ-ı Elfāż*

İmām Şeālibi (rağimehu'llāh), *Fıķhu'l-Luğa*

Ebi'l-Beķā (rağimehu'llāh), *Kulliyāt*

Nāci (merğūm), *Mecmū'a-yı Mu'allim*

Şeyh İsmā'il Ğaķķı (ğuddise sırruh), *Miftāğü'l-Belāğ ve Mişbāğü'l-Feşāğ*

Ğasan Ğuveydi (rağimehu'llāh), *Neylu'l-Ereb fî Müselleśāti'l-Arab*

Sonuç

II. Abdülhamid devri eğitim ve yayın hayatının zirve olduğu devirlerdendir. Bu devirde çok sayıda yeni eğitim hamleleri ortaya konduğu gibi, farklı alanlarda çok sayıda yayın da hazırlanmıştır. Sözlükçülüğün en ileri dönemi yine bu dönemdir. Batı ve doğu dillerine ait çok sayıda gramer ve sözlüğün bu devirde basıldığı bir gerçektir.

Dile ve dilin hazinesi olan kelimelere dair sözlüklerin yanında galat sözlüklerinin de basılması çok daha önceden başlanmış bir gelenek olmakla beraber sayı itibarıyla fazla değildir. İbn Kemal'den bu yana Türkçede kullanılan her dilden kelimenin galat olması meselesini ele alan sınırlı sayıda eser mevcuttur.

Eserin dili, devrin klasik Osmanlıcasıdır. Eserde Arapça, Farsça, İngilizce, Yunanca, İtalyanca, Fransızca, Rumca kökenli Türkçeye geçmiş kelimeler bulunmaktadır.

Tehzibü'l-Kelām fî Lisāni'l-Havāssı ve 'l-Avām ve İzhābü'l-Evhām min Ezhāni'l-Enām adıyla Mustafa Rüşdü'nün kaleme aldığı bu eser de galat sözlükleri arasında yerini almıştır. Her ne kadar tamamlanamamış bir galat sözlüğü olsa da tuttuğu yöntem, verdiği örnekler, faydalandığı kaynaklar, karşılaştırma gücü bakımından etimoloji çalışmalarında yararlanılabilecek kaynaklar arasında saymak mümkündür.

Kaynakça

Kaçalin, M. S. (1996). Galat. *DİA* (Cilt 4, s. 301-303). içinde Ankara: TDV.

Kültürel, Z. (2008). *Galatat Sözlükleri*. İstanbul: Simurg.

Ölmez, M. (2019). Etimoloji Sözlükleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Tanımı ve r-' li Yabancı Kelimelerin Türkçeye Giriş Yolları. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 59(1), 122.

Roy Harris, T. J. (2002). *Dil Bilimi Düşününde Dönüm Noktaları*. (C. T. Eser E. Taylan, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu.

Stachowski, M. (2011). *Etimoloji*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Yakın, A. (1997). Etimoloji Sözlükleri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*(542), 140-151.

Yılmaz, Y. (2018). *Āşirefendizāde Mehmed Hafid: Ed-Düerü'l-Müntehabāti'l-Mensüre fî Islāhi'l-Galatāti'l-Meşhüre*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

04. Battle of Sexes in Ken Kesey's *One Flew Over the Cuckoo's Nest*

Fikret GÜVEN¹

Abstract

Ken Kesey's *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (1962) starts with Chief Bromden's paranoid ramblings about the life in the asylum and how the system he calls the Combine oppresses the inmates in the hospital ward. The asylum embodies the psychological plight of the patients who are entrapped under an oppressive and powerful patriarchy. Although the patients have devised cope mechanisms to endure the constraining atmosphere of the ward, they still suffer. As Randle McMurphy enters the scene, he acts as a long-awaited paternal figure and liberator to break away from the numbing aura of the Combine. Patients' tutelage under McMurphy helps inmates to rejoin the outside world after rediscovering their repressed selves. Patients' dilemmas originate from the inability to reconcile with their past and to meet social expectations. They are extremely scared of authority figures, like Nurse Mildred Ratched who relentlessly demeans, belittles, and mocks inmates in the most vicious ways one can imagine. Her terror is eventually challenged by McMurphy who tries to outwit Nurse Ratched with humorous jokes and minor mutiny acts. Later, he helps the patients in their quest for gaining their mental maturation. The analysis focuses on the patient's gradual maturation under the tutelage of McMurphy.

Keywords: Ken Kesey, *One Flew Over the Cuckoo's Nest*, patriarchy.

Ken Kesey'in *Guguk Kuşu*'nda Cinsiyetler Savaşı

Öz

Ken Kesey'in *Guguk Kuşu* (1962) adlı eseri Şef Bromden'in akıl hastanesindeki yaşam ve Kombine adını verdiği sistemin hastane koşullarındaki mahkumlara nasıl baskı yaptığı hakkında paranoyak gevezelikleriyle başlar. Hikayesi muhtemelen bir deliden geliyormuş gibi görüneceğini belirtir ama yeteri kadar uzun süre sessiz kaldığını belirtir. Gerçeği anlatmakla ilgili kaygısı, bir arkadaş bulduğunda yavaş yavaş sakinliğe dönüşür: Randle McMurphy. McMurphy'nin gözetimi altında, onun ve diğer mahkumların, bastırılmış benliklerini yeniden keşfettikten sonra dış dünyaya yeniden katılmalarına yardımcı olur. Hastaların ikilemleri, geçmişleriyle barışmamaktan ve toplumsal beklentileri karşılayamamaktan kaynaklanmaktadır. Hastalar, Hemşire Mildred Ratched gibi otorite figürlerinden aşırı derecede korkmaktadırlar. Ratched acımasızca mahkûmları hayal bile edemeyeceğimiz şekilde küçük düşürür, küçümser ve alay eder. Bu korkuya, Nurse Ratched'ı mizahi şakalar ve küçük isyan eylemleriyle alt etmeye çalışan McMurphy meydan okur. Daha sonra, hastaların zihinsel olgunlaşmalarını kazanma arayışlarında yardımcı olur. Analiz, hastaların McMurphy'nin yardımıyla kademeli olarak olgunlaşmasına odaklanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ken Kesey, *Guguk Kuşu*, anaerkillik.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (Ağrı, Türkiye) fikretguven@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9313-7166.

Battle of sexes: McMurphy against Ratched

One Flew Over the Cuckoo's Nest (1962) is the story about ill patients in a psychiatric ward. Nurse Ratched runs the place with a terror. Patients submit to her authority without a protest or revolt. Once Randle McMurphy enters the scene, he triggers unrest in the ward. He challenges Nurse Ratched's authority with minor mutiny acts. During the novel, he arranges an excursion and quickly proves to be an adversary of Nurse Ratched. By empowering inmates through happiness and helping them gaining self-respect, McMurphy help them in their mental maturation. Ratched utilizes inhumane methods to demean and belittle the inmates. However, McMurphy reminds patients their self-value and offers possible venues for a proper treatment. The novel essentially explores the constant struggle for power between McMurphy and Ratched. To exert and strengthen their authority, the battle of sexes proves fruitful for the patients in the asylum. A half Indian from Gorge tribe, Chief Bromden narrates the story. His father used to be tribal leader. However, his mother a White Caucasian, whom his father married to ensure getting a social security card takes the lead of the family as his father gradually becomes an incompetent drunkard. Chief Bromden pretends to be deaf-mute in the hospital ward to escape contact with others. But when McMurphy shows up, Bromden for the first time speaks and admits his role-playing. Randle McMurphy is a rowdy who spent most of his life in gambling, drinking, and street brawls. However, his record shows that he distinguished himself in the army for his service during an escape from a prison camp. Later he was discharged dishonorably for insubordination which is very peculiar to him.

Ratched is described as "middle-aged lady, whose face is smooth, calculated, and precision-made" (Kesey, 1962, p. 11). Her calculating face shows her tendency towards authority. McMurphy is described as "redheaded with long red sideburns" (p. 16). According to Irving Malin: "She exerts power not to help others but to help herself: her compulsive design cannot stop – except through violence – because it is all she has (Malin, 1973, p. 430) Although McMurphy needs a haircut, he does not do it as he grows his sideburns as a fierce representation of his masculinity and bravado. He is always ready to pick up a fight. However, both opposite characters are power crazy. While Ratched assumes a dictatorial attitude, McMurphy is defiant and rebellious. To exert her power and authority, Ratched employs several tactics. One instance is when McMurphy demands to know why the toothpaste is locked in the cabinet. No explanation is given to him, and his question is simply dismissed as ward policy. Another instance is when Ratched does not let the patients to have their medication. All patients must line up at their designated turns: Acutes first, Chronics next, Wheelers third and finally Vegetables. When Mr. Taber refuses to take his medication, she threatens as: "there are other ways" (Kesey, p. 35). Electroshock therapy is the most effective way to subdue the patients in the Combine. By treating patients with a therapy, Ratched ensures their docility and servitude. Through such effective methods and tactics, no patient dares to defy her authority. They become docile, submissive, and obedient patients doing exactly what they are told to. Before McMurphy's arrival, the patients perceive her as authoritative mother figure as described by Cheswich: "She's girls, just like a mother" (p. 37) and he further refers to the Combine as the "Ol' Mother Ratched's Therapeutic Nursery" (p. 107).

McMurphy is fully aware that he can challenge the nurse and change the score in favor of the patients. Once he sets foot on the ward, he starts talking to patients and uses the power of voice and chatter. Juxtaposed in opposition to Bromden who gave up his voice in exchange for the protection silence provides, McMurphy yells and protests. He talks to patients although it is forbidden to socialize and are compelled to remain separated according to their categories. He further encourages other patients to actively participate in group activities, being independent, and reject the labels (Chronics, Acutes, etc.)

that have been assigned to them. Later, McMurphy complains about the loud music in the dayroom and wants the volume to be turned down. Ratched, however, turns the volume up to further patients' agony. While the ward uses the constant music to patronize patients, he uses voice as a therapeutic instrument. On an occasion, they vote to watch *The Word Series* on TV. This is the major mutiny act against Ratched. McMurphy manages to get inmates' support. However, Ratched makes the final decision by turning off the TV: "the functional result of her frustration emerges as her sadistic desire to castrate the patients in her war (Havemann, 1971, p. 63-64). In response McMurphy conjures up a tell game.

McMurphy's efforts yield fruitful results as he becomes a leader of the inmates against the tyranny of Nurse Ratched. He helps them to regain their individuality and self-esteem. Especially with Billy and Chief Bromden. Though the Chief is very strong and tall, he sees himself shorter and smaller than everyone. To overcome his groundless fears, McMurphy challenges him by saying: "you promise to lift it if I get you big as you used to be!" (Kesey, p. 189). By his motivational support, McMurphy tries to have Bromden to acknowledge his true potential. Billy on the other hand, in his thirties is son of one of the nurses working at the same hospital. Billy's mother is equally despotic who discourages his son from his aspirations of being an independent individual. A reclusive and an anxious individual, Billy stutters when he talks. McMurphy asks "You oughta be out running around in a convertible, bird-dogging girls" (Kesey, p. 167). By hooking him up with a prostitute, McMurphy treats his stuttering and helps to gain his self-esteem.

Nurse Ratched is fully aware of McMurphy's intentions and his positive effect on other patients. To restore her authority and order in the ward, she increases her terror. According to Foucault power is "something that is acquired, seized, or shared" (Foucault, 1990, p. 94). Based on this definition, Nurse Ratched does not want to share her acquired power which is effectively threatened by McMurphy. Her power is most evident in Harding's words when he declares "doctor doesn't hold the power of hiring and firing" (Kesey, p. 59). The power relationship between Ratched and McMurphy is not one based on equality but of a nurse versus patient. As such, one is subordinate to the other and automatic which creates a series of friction and enmity. While Ratched uses all the power at her disposal, McMurphy must work his way out to gain what has been ultimately denied to him: masculinity. Several tactics are at Ratched's disposal: medications, therapeutic session, and electroshock therapy. Although such things should be under the control of a psychiatrist, Ratched has accumulated all authority in herself. She freely exercises her authority while inmates are locked up in their cells. A crumb of humanity is being denied to the patients while living under the terror of Ratched. Patients are held against their will as Ratched has final word for release. Ratched is free and can get out the Combine when she feels like it and return at any moment. She is the boss, and all staff is at her disposal as she takes full advantage of her position. In reaction against dropping cigarette rations, McMurphy reacts by: "ran his hand through the glass" (Kesey, p. 172). The major instrument is the operative base where Ratched monitors all patients' activities. By effectively using her watch tower to observe her patients: "She'll go winning" (p. 101). During the first mutiny act of voting, the nurse refuses to give in forwarding the excuse that McMurphy was late to get the last vote. Patients however unite against Ratched's unfair decision and join McMurphy in front of blank TV: "and we're all sitting there lined up in front of that blanked-out TV set" (p. 128). For the first time inmates realize that Ratched is not as strong and strict as she appears but more vulnerable.

The setting of the novel is noteworthy as it reveals the power dynamics of the era it was written. It is set in early 60s at a time when electroshock treatments were employed to psychiatric patients. Despite criticism towards its practice, it was a widespread method of treatment. In *The Future of Illusion* (1927),

Freud stresses that the civilization' s task is performed when “man' s self-regard, seriously menaced, calls for consolation; life and the universe must be robbed of their terrors; moreover, his curiosity, moved, it is true, by the strongest practical interest, demands and answer” (p. 16). He further states that to recover from anxiety and vulnerability, one needs to take the first step called “the humanization of nature” (p. 17) to relate and influence them. Similarly, the novel presents a mechanized society as in Chief' s observations: “a huge room of endless machines stretching clear out of sight, swarming with sweating” (Kesey, p. 79). It is a society essentially trying to crush masculinity by means of mechanical control mechanisms. In this context the hospital is the society itself with its machine parts like Nurse Ratched and aides who are constantly trying to break Bromden and other inmates into a mechanized mass. The staff plays a significant role in maintaining this power dynamic. Ratched needs a group of hateful people to carry out her inhumane tactics as she chooses them fastidiously: “after more years of testing and rejecting thousands” (Kesey, p. 31). She chose her daytime boy who are “sulky and hating everything” (p. 9). They must have hatred towards inmates who are outcasts of the society. Doctor Spivey is ineffectual as Harding proclaims: “He' s frightened, desperate, ineffectual little rabbit” (Kesey, p. 59).

In group meetings Ratched pits the inmates against each other. By collecting intelligence from them, he embarrasses patients by divulging their secrets in front of each other. Consistently, Freud states that when man is compelled to live in a civilization, he is forced to live a life full of privations (instinctual renunciation) and cultural prescriptions (coercion). As a result, life becomes too difficult and eventually leads to creation of resistance and hostility toward civilization (Freud, 1927, p. 18). McMurphy and Bromden have developed a resistance and hostility towards civilization, and they resist against its suffocating regulations. As such, the biggest contrasts between McMurphy and Nurse are their attitude towards sexuality and laughter. To McMurphy sex is a natural human need which he experienced at very early ages. He had several sexual encounters and befriended prostitutes and does not restrain himself from bragging his tendencies. He further encourages other inmates to be comfortable with their sexuality. Ratched, however, considers sex as “the dirt that had been brought into the hospital” (p. 221) and as a ‘ball-cutter’ castrates all the males in the Combine. The most evident example of sexual therapy is when Ratched discovers that Billy had sex with McMurphy' s friend Candy. Billy appears to be very proud of himself and instantly stops stuttering. Ratched makes her blow by threatening to tell her mother: “Billy; you know how ill the poor woman can become” (Kesey, p. 264).

McMurphy constantly promotes socializing by playing basketball, gambling, and excursions. He socializes with everyone around by telling them about his innermost secrets without the fear of being judged. He tries to break Ratched' s spell over inmates by taking away her spying methods to establish trust among them. After the fishing excursion, inmates feel secure and closer to each other. McMurphy' s methods prove useful as the doctor confirms: “a number of players, Miss Ratched, have shown marked progress since that basketball team was organized” (Kesey, p. 175). Furthermore, the battle of sexes between Ratched and McMurphy takes the form of a competition. In the initial steps, McMurphy collects intelligence about her and deduces that he has never seen a woman more than him (p. 68). To gather support for his cause, he proposes to the inmates: “any of you sharpies here willing to take me five bucks that says that I can get the best of that woman before the week' s up without her getting the best of me?” (Kesey, p. 68). The inmates doubting his efforts, claim that: “she always wins!” (p. 67).

Ratched effectively uses spying and information she gathers from the inmates. She uses the intelligence during therapeutic sessions and when felt threatened. She does not refrain to choose the most vulnerable victim among the patients and attacks him viciously. She does this to make them feel vulnerable, weak, and lesser beings. This is most obvious with Billy. After Billy' s suicide, McMurphy smashes through the

glass door and rips Ratched's uniform and strangles her. He effectively shows them that they are capable of being free and have total control in their lives. Several patients realize their potential, but the most obvious manifestation is Chief Bromden. He realizes that he is strong enough to escape from the ward.

Nurse Ratched is obsessed with precision and organization. She never expresses herself openly and calculates all her actions to the level of perfection. Her impeccable uniform and always organized wicker bag are a clear indication to her dedication to perfection. She keeps the same schedules and plans every activity very carefully. The PR man states "look around, ... isn't it clean, so bright? This is Miss Ratched ... it's her ward" (p. 37). She eliminates everything that could deter her from her occupation and refrains to look vulnerable. By making her gestures neutral, she intensifies her authority over her counterparts. However, her purpose is essentially to hide her weakness as a cope mechanism. There are times she loses the control, and she tries very hard not to show it. Because once her facade falls, she will be reduced into a broken individual. This is precisely why she works at a psychiatric ward where she can feel most powerful. She hides her fragile true self and compensates by repressing others. McMurphy and Ratched's battle over power is essentially a fight between mechanical and humanistic one. This is precisely why they can never be on good terms with each other. So, the peace between the two is not in sight. A person like Ratched will never be able to cure patients in the hospital as she cannot comprehend basic human needs such as sexuality and social interactions. To understand and appreciate human needs is the first step towards solving patients' problems. Yet, McMurphy is successful at addressing his fellow inmates needs and without an expertise have a positive effect on their psyche. McMurphy can help the inmates, while Ratched worsens their problems, and causes some patients ultimate demise as in the death of Billy and McMurphy.

Conclusion

The struggle for power between McMurphy and Nurse Ratched is more than a fight between a patient and nurse. The characters are in complete contrast with each other. Nurse acts in inhumane ways to exercise her authority. The biggest difference in their characteristic is their approach to sexuality, socialization, and laughter. She acts as a complete totalitarian leader and exerts her authority by manipulating the inmates, doctors, and other nurses alike. McMurphy on the other hand challenges her authority by minor mutiny acts and practical jokes. His rebellious and defiant nature challenges her authority to the core. McMurphy gradually earns everyone's respect and admiration. Both parties employ different tactics and methods to change the score in favor of themselves. Nurse collects intelligence and uses her position to exert her power while McMurphy uses his cunning nature and physical strength to beat her. Under McMurphy's methods, the patients at the ward involve in different activities and establish trust amongst each other. These activities change their perception and attitude about life. McMurphy's methods prove to be useful and victorious. Patients become more rebellious and happier. Although it might seem that the score shifted in favor of Ratched when she ordered lobotomy to be performed on him as she renders him as a helpless individual and completely subdued, McMurphy proves to be victor as he is martyred and has the heart of patients by inspiring and empowering them towards their freedom and mental maturation.

Works Cited

Foucault, M. (1990). *History of Sexuality*. New York: Phanteon Books.

Freud, S. (1927) *The Future of an Illusion*, in S. Freud (ed.) *Freud: Civilization, Society and Religion*, vol. 12. Harmondsworth: Penguin.

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Havemann, C. S. P. (1971). The Fool As Mentor In Modern American Parables of Entrapment: Ken Kesey's One Flew Over The Cuckoo's Nest, Joseph Heller's Catch-22 and Ralph Ellison's Invisible Man, Doctoral Thesis, Texas, Rice University.

Kesey, K. (1962). One Flew Over the Cuckoo's Nest (Signet Edition ed.). New York: Signet Edition.

Malin, I. (1973). "Ken Kesey: One Flew Over The Cuckoo's Nest", Ken Kesey: One Flew Over The Cuckoo's Nest, Texts and Criticism, Ed. by John Clark Pratt, New York, Penguin Books, pp. 429-434.

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com

tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,

phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616